

ที่ระลึกในงานฌาปนกิจศพ

นายเจริญ ทัพไชย

(อดีตสมาชิกเทศบาลเมืองประจวบคีรีขันธ์)

ณ เมรุวัดเทพศิรินทราวาส

วันจันทร์ที่ ๑๘ ตุลาคม ๒๕๑๖

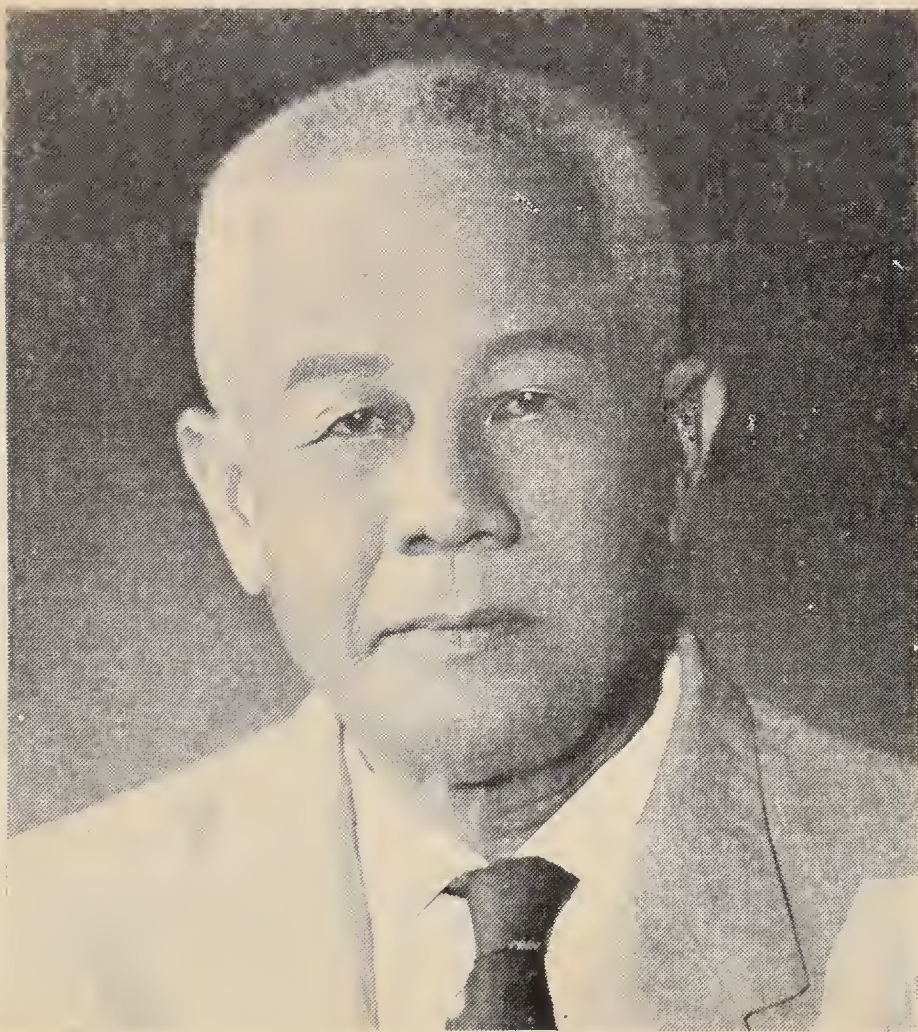

สัพเพ สังขารา อนิจจา

ขอกราบขอบพระคุณแด่ท่านผู้มีเกียรติทุก ๆ ท่าน ที่ได้กรุณามาร่วมในงานฌาปนกิจศพครั้งนี้ หากมีสิ่งใดขาดตกบกพร่อง ขอได้โปรดกรุณาประทานอภัยให้ด้วย

เจ้าภาพ

นายเจริญ ทัพไชย

ชาตะ พ.ศ. ๒๔๔๕

มรณะ ๙ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๐๙

ประวัติโดยย่อ
ของ นายเจริญ ทัพไชย

นายเจริญ ทัพไชย เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๕ และถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ ๙ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๐๙ เมื่ออายุ ๖๔ ปี นายเจริญ ทัพไชย เป็นบุตรคนโตของนายเลย และนางเจียม ทัพไชย มีพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน ๔ คน คือ

๑. นายมั่น ทัพไชย (ถึงแก่กรรมไปแล้ว)

๒. นายอิน ทัพไชย

๓. นางบุญชู เปรมเปรื่องเวส

นายเจริญ ทัพไชย ได้ทำการสมรสกับนางสาวทองสุข เอี่ยมภักดี ได้เกิดบุตร ๑ คน ชื่อนายจรัญ ทัพไชย ปัจจุบันรับราชการในตำแหน่งปลัดอำเภอตรี เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย

นายเจริญ ทัพไชย เป็นผู้ที่มีความอุตสาหะ วิริยะในการประกอบอาชีพที่สุจริต แม้ว่างานหนักเพียงใดก็ไม่ได้ย่อท้อ เป็นผู้มีนิสสัยใจคอโอบอ้อมอารีต่อบุคคลทั่ว ๆ ไป

และนอบน้อมต่อผู้หลักผู้ใหญ่ทั้งในวงราชการ และประชาชน จนเป็นที่รักใคร่ของบุคคลทั่วไป เป็นคนที่ไม่เอารัดเอาเปรียบกับมิตรสหาย ชอบช่วยเหลือผู้ที่ได้รับความทุกข์ และสนับสนุนผู้ที่จะก้าวหน้า ซึ่งบางครั้งจะต้องเสียสละความสุขและทรัพย์สินส่วนตัวก็ไม่คิดเสียดาย เคยผ่านชีวิตการทำงานมาหลายชนิด นายเจริญ ทัพไชย ได้อพยพจากกรุงเทพไปทำงานที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยเป็นพนักงานของบริษัทไทยนิยมจำกัด ซึ่งเป็นบริษัทที่ก่อสร้างถนนเพชรเกษม เมื่อออกจากบริษัทไทยนิยมจำกัด ก็มาค้าขายเล็ก ๆ น้อย และต่อมาได้เข้ารับราชการในตำแหน่งช่างทางหลวง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ครั้งหลังสุดท้ายเมื่อออกจากตำแหน่งช่างทางหลวงจังหวัด ก็มาประกอบอาชีพก่อตั้งโรงเลื่อยที่ตัวจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จนถึงวาระสุดท้ายของชีวิต นอกเหนือจากการค้าขายดังกล่าว นายเจริญ ทัพไทย ยังมีตำแหน่งเป็นสมาชิกสภาเทศบาล และสมาชิกสภาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์เกือบทุกสมัยอีกด้วย

นายเจริญ ทัพไชย ตามปกติเป็นคนแข็งแรงไม่เคยเจ็บกระเสาะกระแสะ เหมือนคนที่มีอายุรุ่นราวคราวเดียวกัน

เพิ่งจะมาล้มเจ็บเมื่อปลายเดือนมกราคม ๒๕๐๙ แพทย์ทางจังหวัด จึงแนะนำให้มารักษาตัวที่กรุงเทพ ฯ ณ โรงพยาบาลจุฬา ฯ โดยแพทย์ทางโรงพยาบาลจุฬาตรวจพบว่าเป็นมะเร็งในลำไส้ การรักษามีแต่ทรุดลง ในที่สุดก็ถึงแก่กรรม ณ โรงพยาบาลจุฬา ฯ

คำไว้อาลัย
แด่
คุณเจริญ ทัพไชย

ผมได้รับความเสียใจอย่างสุดซึ้งที่ได้รับข่าวว่าคุณเจริญ หรือที่พวกเราเรียกกันติดปากว่า "พี่เริญ" ได้จากพวกเราไปอย่างไม่มีวันกลับ ผมพบกับพี่เริญเมื่อไปรับราชการที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ในปี พ.ศ. ๒๔๘๖ ขณะนั้นพี่เริญเป็นช่างทางหลวงจังหวัด พี่เริญแม้มีอายุแต่แข็งแรงกระฉับกระเฉง ดูหนุ่มกว่าวัยมาก มีนิสสัยสนุกร่าเริงเป็นกันเอง ผมไปรับราชการใหม่ยังไม่คุ้นเคยกับข้าราชการและประชาชนมากนัก ได้พี่เริญได้คอยช่วยเหลืออำนวยความสะดวก ทั้งในราชการและส่วนตัวเป็นอย่างดี เฉพาะอย่างยิ่งในโอกาสที่ ฯพณฯ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย พล.ท. บัญญัติ เทพหัสดิน ไปเป็นประธานพิธีวางศิลาฤกษ์ ศาลากลางจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ทางจังหวัดจัดเป็นงานใหญ่ เพราะยังไม่เคยมีรัฐมนตรีท่านใดไปราชการเป็นทางการเช่นครั้งนั้น พี่เริญได้เป็นคนหนึ่งที่เป็นหัวเรี่ยวหัวแรงในการจัดงาน จนสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ในด้านส่วนตัวพี่เริญมาเยี่ยมเยียนที่บ้านพักเป็น

ประจำจนคุ้นเคยกับครอบครัวผมทุกคน ในยามที่ผมมีความวิตกกังวลเรื่องการงาน ซึ่งในขณะนั้นมีภาระกิจหนักอยู่ที่การปราบโจรผู้ร้ายซึ่งต่อเนื่องมาจากโจรสามร้อยยอด พี่เริญก็ได้มาเป็นเพื่อนชวนคุย ทำให้คลายความรุ่มร้อนลงได้บ้าง บางครั้งผมไปปราบผู้ร้ายในท้องที่พี่เริญอาสาไปกับผมด้วย นับว่าเป็นเพื่อนตายได้คนหนึ่ง แต่บังเอิญผมมีเวลาอยู่กับพี่เริญเพียง ๖ เดือนเศษ ก็ต้องถูกย้ายไปรับราชการในจังหวัดหนองคาย ต่อมาเมื่อผมย้ายเข้ามารับราชการในส่วนกลางก็ได้ไปเยี่ยมเยียนพี่เริญที่จังหวัดประจวบ ฯ หลายครั้ง แต่ละครั้งพี่เริญก็ยังคงเหมือนเดิมต้อนรับขับสู้เป็นอย่างดี ความดีทั้งหลายของพี่เริญยากที่จะลืมเลือนไปจากความทรงจำกระทั่งบัดนี้ ภาพต่าง ๆ ในอดีตยังคงกระจ่างชัดอยู่ในความนึกคิดของผม

ด้วยผลแห่งกรรมดีของพี่เริญคงจะชักนำให้วิญญาณอันบริสุทธิ์ของพี่เริญไปสู่สุคติในสัมปรายภพตลอดกาลเทอญ.

(อรรถ วิสูตรโยธาภิบาล)

"พ่อของลูก"

เมื่อวันที่ ๙ มีนาคม ๒๕๐๙ เวลาประมาณ ๒๓.๐๐ น. หลานชายของพ่อได้มาบอกว่า คุณลุงถึงแก่กรรมเสียแล้ว แทบจะไม่เชื่อ เพราะลูกจำได้ว่า ลูกได้อยู่กับพ่อเมื่อเวลา ๒๐.๐๐ น. พ่อมีอาการดีขึ้นอย่างมาก ถึงกับคุยกับลูกว่า อีก ๒–๓ วัน พ่อคงจะได้กลับไปประจวบ ฯ เพื่อไปค้าขายเกี่ยวกับโรงเลื่อย สังเกตว่าพ่อเป็นห่วงกิจการค้า เนื่องจากไม่ไว้วางใจคนอื่นนัก และก็บังเอิญเหลือเกินที่ลูกจะต้องไปปฏิบัติราชการที่ผู้บังคับบัญชามอบหมายในวันรุ่งขึ้น ตามปกติแล้ว ลูกจะนอนเฝ้าพ่ออยู่ตลอดเวลา ตั้งแต่เวลาเย็นถึงเช้า ความรู้สึกของลูกในขณะนั้น บอกไม่ถูกว่ามีความเสียใจแค่ไหน เพราะไม่คาดคิดเลยว่า พ่อจะด่วนจากลูกไปอย่างกระทันหัน ทั้ง ๆ ที่ลูกก็รู้อยู่ดีแล้วว่า ชีวิตของพ่อนั้นไม่รอด แต่จะช้าหรือเร็วเท่านั้น การที่พ่อมีอาการดีขึ้น ก็ทำให้เกิดความดีใจ คิดว่าแรงบุญกุศลที่ลูกได้สวดมนต์กราบไหว้พระ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทุกอย่างในสากลโลก คงจะได้แสดงปฏิหาริย์ ให้พ่อของลูกหายจากโรคร้ายที่กำลังมา

เกาะกินร่างกายของพ่อ ถึงแม้ว่าจะไม่หายก็ขอให้พ่อมีชีวิตยืนนานเพื่ออยู่กับลูกและหลานให้นานกว่านี้เถิด เพราะชีวิตของลูกก็มีพระองค์สุดท้ายที่เหลืออยู่ คือ พ่อของลูกเล่าท่านั้น

ในชีวิตของลูกนี้ ได้รับความเสียใจอย่างสุดซึ้งถึง ๒ ครั้ง คือครั้งแรก พ่อต้องสูญเสียเมีย และลูกต้องสูญเสียแม่อันเป็นที่รักและเคารพยิ่งของลูกเมื่อวันที่ ๓ พฤษภาคม ๒๔๙๓ จากนั้นชีวิตพ่อและลูกก็อยู่ด้วยกันเพียง ๒ คนอย่างมีความสุข ลูกต้องจากพ่อของลูกมารับราชการที่กรุงเทพ ฯ เมื่อ ปี พ.ศ. ๒๔๙๕ แต่ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อของลูกยังแน่นแฟ้น พ่อมากรุงเทพ ฯ ก็มาเยี่ยมลูกทุกครั้ง และเมื่อถึงสิ้นปี ลูกมีโอกาสลาพักร้อน ลูกก็ได้ไปกราบเท้าพ่อทุกครั้ง แต่แล้วท่านมาจากลูกไปเพราะโรคร้ายคุกคาม จึงเป็นการสูญเสียครั้งยิ่งใหญ่ ครั้งที่ ๒ ของลูก บัดนี้ลูกหมดสิ้นพระทั้ง ๒ องค์ของลูกแล้ว

พ่อของลูกเป็นผู้ประกอบกรรมดีไว้ชั่วชีวิต ใครได้คบหาพ่อของลูก จะไม่เกลียดชังพ่อของลูกเลย เพราะน้ำใจอันกว้างขวางของพ่อ เป็นสิ่งที่ดึงดูดให้ญาติมิตรสหายตลอดจนผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือของพ่อ รักใคร่และนับถือพ่อ สิ่งนี้คือความภาคภูมิใจของลูก แม้จะมีคนหน้าไหว้หลังหลอก

กับพ่อบ้าง แต่พ่อก็ให้อภัย และไม่ถือโกรธ แม้ตัวลูกเองเคยได้รับความขมขื่น และความน้อยเนื้อต่ำใจของบุคคลที่เห็นแก่ประโยชน์ของตัวหลังจากที่สิ้นบุญพ่อแล้วก็ตาม ลูกก็ไม่คิดจะเคียดแค้นหรือชิงชัง ลูกคิดว่าเป็นกุศลทาน เพราะจะเป็นการเพิ่มผลบุญให้แก่พ่อของลูก

หากลูกได้ประกอบกรรมดีไว้มากน้อยแค่ไหน ขอให้ผลบุญนั้นจงไปถึงพ่อของลูก ลูกขอให้ดวงวิญญาณของพ่อจงไปสู่สุขคติเบื้องบนสวรรค์ หากชาติหน้ามีจริง ลูกขออธิษฐาน ขอให้พ่อของลูกจงเป็นพ่อของลูกทุก ๆ ชาติตลอดไป และลูกจะไม่ลืมคำสั่งสอนของพ่อที่ว่า "ลูกเอ๋ย ตัวเป็นข้าอย่าให้ผ้าเหม็นสาป" ในชีวิตของลูก.

จากลูก

คำนำ

ในการจัดทำคู่มือสำหรับประชาชนขึ้นมานี้ ก็เพื่อให้ประชาชนได้ทราบล่วงหน้าก่อนว่า การไปติดต่อที่ว่าการเขต (อำเภอเดิม) ในแต่ละเรื่องแต่ละครั้งจะต้องเตรียมเอกสารหรือหลักฐานอะไรบ้าง ต้องเสียค่าธรรมเนียม ค่าคำร้อง เป็นจำนวนเงินเท่าใด พร้อมกับตนเองต้องปฏิบัติอะไรบ้าง เมื่อไปที่ว่าการเขตแล้ว และที่ว่าการเขตจะมีหลักฐานหรือใบสำคัญอะไรให้บ้าง พร้อมกับตนจะได้รับคืนเอกสารหรือหลักฐานที่ตนนำไปอะไรบ้าง ผู้เขียนจึงหวังว่าคู่มือนี้จะเป็นประโยชน์ต่อท่านไม่มากก็น้อย ประโยชน์ที่ท่านได้รับนี้ ผู้เขียนใคร่ขอมอบให้กับเจ้าหน้าที่ทุกแผนก ณ ที่ว่าการเขตป้อมปราบศัตรูพ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หัวหน้าเขตนายทองต่อ กล้วยไม้ ณ อยุธยา ปลัดจรัญ ทิพไชย ปลัดนพดล เจริญไทยทวี ผู้ช่วยนายทะเบียน นายธีระพร ศรีธีระโรจน์ ที่ได้ช่วยให้ การจัดทำคู่มือนี้สำเร็จขึ้นมาด้วยดี

(สมชัย พฤกษมาศ)

คู่มือสำหรับประชาชน

ในการติดต่อกับที่ว่าการเขต (อำเภอ)

เฉพาะเรื่องที่ประชาชนได้มีการติดต่อกับที่ว่าการเขต (อำเภอ) บ่อยที่สุด

การเกิด เป็นการหมายถึง เด็กทารกที่คลอดออกมาแล้วมีชีวิตอยู่

วิธีการ – ในกรณีที่เกิดที่บ้าน บิดาหรือผู้ปกครองหรือเจ้าบ้านจะต้องแจ้งการเกิด พร้อมทั้งชื่อของเด็กทารกต่อนายทะเบียนท้องถิ่นที่เด็กทารกเกิดภายใน ๑๕ วัน นับตั้งแต่วันที่เด็กทารกเกิด ถ้าแจ้งเกิดเกินกำหนดจะถูกปรับไม่เกิน ๒๐๐ บาท โดยต้องนำสำเนาทะเบียนบ้าน ไปที่สำนักทะเบียนท้องถิ่น แล้วแจ้งให้เจ้าหน้าที่ทราบว่ามีเด็กเกิดที่บ้าน เจ้าหน้าที่จะให้ใบแจ้งความสูติบัตร ๑ ใบ (ฟรี) ผู้แจ้งต้องกรอกข้อความลงในใบแจ้งความสูติบัตร (หากกรอกไม่เป็นหรือไม่ได้ ให้เจ้าหน้าที่ช่วยกรอกให้ก็ได้) แล้วลงลายมือชื่อ จากนั้นก็ยื่นให้เจ้าหน้าที่ พร้อมกับสำเนาทะเบียนบ้าน ผู้แจ้งต้องรอสักครู่ เมื่อเจ้าหน้าที่

ดำเนินการเสร็จแล้ว ก็จะมอบใบสูติบัตรและสำเนาทะเบียนบ้านแก่ผู้แจ้ง

- หากใบสูติบัตรหาย ต้องมาขอคัดสำเนาใหม่ โดยต้องยื่นใบคำร้องขอคัด (เสีย ๕๐ สตางค์) เมื่อกรอกข้อความลงในใบคำร้องขอคัด เรียบร้อยแล้ว ก็ยื่นให้เจ้าหน้าที่พร้อมด้วยสำเนาทะเบียนบ้าน ให้รอสักครู่ เมื่อเจ้าหน้าที่ดำเนินการเสร็จแล้ว ก็จะมอบสำเนาใบสูติบัตรให้โดยมิต้องเสียค่าธรรมเนียม แต่อย่างไร

- ถ้าเกิดที่โรงพยาบาลเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่โรงพยาบาล ซึ่งจะต้องแจ้งการเกิดของเด็กทารก ต่อนายทะเบียน ท้องถิ่นที่เด็กทารกเกิด แล้วทางโรงพยาบาลจะมอบใบสูติบัตรและใบแจ้งการย้ายที่อยู่ (ทร. ๑๗) ตอน ๑ และตอน ๒ ให้ ณ วันที่ที่เด็กทารกได้ออกจากโรง

พยาบาลไปอยู่ที่บ้าน ตอนนี้เป็นหน้าที่ของบิดาหรือผู้ปกครองหรือเจ้าบ้านที่จะต้องไปแจ้งย้ายเข้า ณ สำนักทะเบียนท้องถิ่นที่เด็กทารกมีภูมิลำเนาอยู่ (ขอให้ดูเรื่องการแจ้งย้ายเข้า)

หมายเหตุ หากชื่อที่ตั้งครั้งแรก ไม่ต้องประสงค์หรือไม่เหมาะสม ก็ให้ดูเรื่อง **การเปลี่ยนชื่อ**

การตาย เป็นการหมายถึง เด็กหรือผู้ใหญ่หรือคนแก่ที่มีชีวิตอยู่เกิดตายลง

วิธีการ – ในกรณีตายที่บ้าน หรือโรงพยาบาล ญาติผู้ตาย หรือเจ้าบ้านจะต้องแจ้งการตายต่อนายทะเบียนท้องถิ่น ที่มีการตายเกิดขึ้นภายใน ๒๔ ชั่วโมงนับตั้งแต่เวลาที่ตาย ถ้าแจ้งการตายเกินกำหนดจะถูกปรับไม่เกิน ๒๐๐ บาท การแจ้งการตายนี้จะต้องมีใบรับรองแพทย์ของแพทย์ชั้นหนึ่ง หรือแพทย์ประจำตำบล

(กรณีที่อยู่ชานเมือง) โดยไปที่สำนักทะเบียนท้องถิ่น แล้วแจ้งความประสงค์ให้เจ้าหน้าที่ทราบ เจ้าหน้าที่จะให้ใบแจ้งความมรณบัตร ๑ ใบ (ฟรี) ผู้แจ้งจะต้องกรอก ข้อความลงในใบแจ้งความมรณบัตร (หากผู้แจ้งกรอกไม่เป็นหรือไม่ได้ ให้เจ้าหน้าที่ช่วยกรอกให้ก็ได้) แล้วลงลายมือชื่อ ยื่นต่อเจ้าหน้าที่ พร้อมด้วยใบ รับรองแพทย์ที่ได้เตรียมมา ให้รอสักครู่ เมื่อเจ้าหน้าที่ดำเนินการเสร็จ ก็จะมอบใบมรณบัตรให้

- หากผู้แจ้งต้องการใบมรณบัตร เกินกว่า ๑ ฉบับ ก็ต้องยื่นใบคำร้องขอคัดสำเนา (เสีย ๕๐ สตางค์) หลังจากกรอกข้อความลงในใบคำร้อง ขอคัดสำเนาแล้ว (หากกรอกไม่เป็นหรือไม่ได้ ให้เจ้าหน้าที่ช่วยกรอกให้ก็ได้) ก็ยื่นให้

เจ้าหน้าที่ แล้วรอสักครู่ เมื่อเจ้าหน้าที่ดำเนินการเสร็จแล้ว ก็จะมอบสำเนาใบมรณบัตร ตาม จำนวน ที่ต้องการ ให้โดยมิต้อง เสีย ค่าธรรมเนียม แต่อย่างไร (ฟรี)

- จากนั้น เจ้าบ้านหรือญาติผู้ตายต้องนำใบมรณบัตร พร้อมทั้งสำเนาทะเบียนบ้านไปที่สำนักทะเบียนท้องถิ่นซึ่งผู้ตายมีภูมิลำเนาอยู่ ยื่นต่อเจ้าหน้าที่ เจ้าหน้าที่ จะจัดการ จำหน่ายชื่อ ผู้ตายออกจากทะเบียนบ้าน เมื่อเจ้าหน้าที่จัดการเสร็จเรียบร้อยแล้ว ก็จะคืนใบสำเนาทะเบียนบ้านให้
- หากการตายนั้น อยู่ในสำนักทะเบียนท้องถิ่นเดียวกันกับที่ผู้ตายมีภูมิลำเนาอยู่เวลาแจ้งการตาย ให้นำสำเนาทะเบียนบ้านไปด้วย ทั้งนี้เพื่อไม่ต้องเสียเวลามาจำหน่าย ชื่อ ผู้ตาย ออกจาก ทะเบียน

บ้านอีกในภายหลัง กล่าวคือ เมื่อได้ยื่นใบแจ้งความมรณบัตร ใบรับรองแพทย์และสำเนาทะเบียนบ้านแล้ว เจ้าหน้าที่ก็จะจัดการให้เสร็จเรียบร้อยในคราวเดียวกัน คือออกใบมรณบัตร และจำหน่ายชื่อผู้ตายออกจากทะเบียนบ้านให้ด้วย

– ถ้าหากมีการย้าย เก็บ ฝัง และเผาศพนอกเหนือไปจากที่ได้แจ้งไว้แต่ตอนแรกแล้ว ญาติผู้ตายหรือเจ้าบ้านจะต้องยื่นคำร้อง (เสีย ๕๐ สตางค์) หลังจากกรอกข้อความลงในใบคำร้องเรียบร้อยแล้ว (หากกรอกไม่เป็นหรือไม่ได้ให้เจ้าหน้าที่ช่วยกรอกให้ก็ได้) ยื่นต่อนายทะเบียนท้องถิ่นที่ศพนั้นถูกฝังหรือถูกเก็บอยู่ เมื่อนายทะเบียนอนุมัติแล้วญาติผู้ตายจึงจะเคลื่อนย้าย เก็บ ฝัง หรือเผา ตามที่ต้องการต่อไปได้

การแจ้งย้ายออก เป็นการหมายถึงบุคคลที่มีภูมิลำเนาอยู่ในท้องถิ่นหนึ่งย้ายไปอยู่อีกท้องถิ่นหนึ่ง

วิธีการ ผู้ที่ประสงค์จะย้ายออก เพื่อไปอยู่อีกท้องถิ่นหนึ่งจะต้องนำสำเนา ทะเบียนบ้านไปที่สำนักทะเบียนท้องถิ่น ณ ที่ว่าการเขตที่ตนมีภูมิลำเนาอยู่ แล้วแจ้งความประสงค์ให้เจ้าหน้าที่ทราบ เจ้าหน้าที่จะให้ใบแจ้งการย้ายที่อยู่ แบบ ทร. ๑๗ หนึ่งชุด (มี ๓ ตอน) ผู้ที่จะย้ายออกจะต้องกรอก ข้อความลงในใบแจ้งการย้ายที่อยู่ทั้ง ๓ ตอน (หากกรอกไม่เป็นหรือไม่ได้ ให้เจ้าหน้าที่ช่วยกรอกให้ก็ได้) แล้วลงลายมือชื่อ ยื่นต่อเจ้าหน้าที่พร้อมสำเนาทะเบียนบ้าน แล้วรอสักครู่เมื่อเจ้าหน้าที่ดำเนินการเสร็จ ก็จะมอบใบแจ้งย้ายที่อยู่ ตอนที่ ๑ และตอนที่ ๒ ให้พร้อมทั้งสำเนาทะเบียนบ้าน เมื่อได้รับใบแจ้งย้ายที่อยู่ ตอนที่ ๑ และตอน

ที่ ๒ แล้ว ผู้ที่ย้ายออกจะต้องไปแจ้งย้ายเข้าต่อนายทะเบียนท้องถิ่น ในบ้านที่ตนจะย้ายเข้าภายใน ๑๕ วัน นับตั้งแต่วันที่ที่ได้แจ้งย้ายออก มิฉะนั้นจะถูกปรับไม่เกิน ๒๐๐ บาท

หมายเหตุ – หากผู้ที่ประสงค์จะย้ายออกเป็นผู้เยาว์ จะต้องให้บิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือเจ้าบ้าน เป็นผู้แจ้งย้ายออกแทน

– ผู้ที่เดินทางไปต่างประเทศ ก็ควรแจ้งย้ายออกด้วย

การแจ้งย้ายเข้า เป็นการหมายถึง บุคคลที่อยู่ในภูมิลำเนาในท้องที่หนึ่งได้เข้าไปอยู่ในบ้าน ณ อีกท้องที่หนึ่ง

ก. กรณีการแจ้งย้ายเข้าตามปกติ คือ ได้ทำการแจ้งย้ายออกจากภูมิลำเนาเดิม และมีใบแจ้งแจ้งย้ายที่อยู่ ทร. ๑๗ ตอนที่ ๑ และตอนที่ ๒ ซึ่งอยู่ในมือแล้ว ต้องแจ้งย้ายเข้าภาย

ใน ๑๕ วัน มิฉะนั้นจะถูกปรับไม่เกิน ๒๐๐ บาท

วิธีการ ผู้แจ้งย้ายเข้าต้องนำใบแจ้งย้ายที่อยู่ ทร. ๑๗ ทั้งตอนที่ ๑ และตอน ๒ ให้ เจ้า บ้าน ภูมิลำเนา ใหม่ ลงนาม เพื่อแสดงความยินยอม ให้ย้ายเข้าบ้านของตนได้ แล้วนำใบสำเนาทะเบียนบ้านไปที่สำนักทะเบียนท้องถิ่น แล้วยื่นใบแจ้งย้ายที่อยู่ ทร. ๑๗ ทั้ง ๒ ตอน พร้อมกับสำเนาทะเบียนบ้านของบ้าน ที่อยู่ใหม่ ต่อเจ้าหน้าที่ แล้วรอสักครู่ เมื่อเจ้าหน้าที่ดำเนินการเสร็จ ก็จะคืนสำเนาทะเบียนบ้านให้

ข. การแจ้งย้ายเข้าปลายทาง

วิธีการ เจ้าบ้านหรือผู้แจ้งย้ายเข้าไปที่สำนักทะเบียนท้องถิ่น พร้อมด้วยสำเนาทะเบียนบ้าน แล้วบอกกับเจ้าหน้าที่

ว่า "มีความประสงค์จะขอแจ้งย้ายเข้าปลายทาง" เจ้าหน้าที่จะให้ซื้อใบคำร้องขออนุญาตต่าง ๆ (๕๐ สตางค์) พร้อมกับให้ใบแจ้งย้ายที่อยู่ ทร. ๑๗ หนึ่งชุด (มี ๓ ตอน) เจ้าบ้านหรือผู้แจ้งย้ายเข้า ต้องกรอกข้อความลงในใบคำร้อง ฯ และใบแจ้งย้ายเข้าทั้ง ๓ ตอน (หากกรอกไม่เป็นหรือไม่ได้ ให้เจ้าหน้าที่ช่วยกรอกให้ก็ได้) ผู้แจ้งย้ายเข้าจะต้องลงนามในใบคำร้อง ฯ และใบแจ้งย้ายที่อยู่พร้อมกับให้เจ้าบ้านลงนามเพื่อแสดง ความยินยอม ให้ย้าย เข้าบ้านของตนได้ (การแจ้งย้ายเข้าปลายทางนี้ จะต้องเสียค่าธรรมเนียม ๕ บาท) ยื่นต่อเจ้าหน้าที่พร้อมด้วยสำเนาทะเบียนบ้าน เมื่อเจ้าหน้าที่ตรวจสอบหลักฐานต่าง ๆ ถูกต้อง

แล้ว ก็จะคืนสำเนาทะเบียนบ้านให้ แล้วให้กลับไปก่อน เมื่อเจ้าหน้าที่ได้รับใบแจ้งย้าย ออกจากสำนักทะเบียนท้องถิ่นที่ผู้แจ้งย้ายเข้า มีภูมิลำเนาเดิมแล้ว ก็จะมีหนังสือไปให้ผู้แจ้งย้ายเข้าทราบ แล้วนำสำเนาทะเบียนบ้านมายื่นให้เจ้าหน้าที่ เมื่อเจ้าหน้าที่ดำเนินการเสร็จ ก็จะคืนสำเนาทะเบียนบ้านให้

การเปลี่ยนชื่อ เป็นการหมายถึง บุคคลที่มีชื่อแล้วประสงค์จะเปลี่ยนใหม่ให้เป็นชื่ออื่น การเปลี่ยนชื่อนี้สามารถจะจำแนกออกเป็น ๒ ตอน ดังนี้ :

ก. การเปลี่ยนชื่อบุตร ต้องกระทำภายใน ๖ เดือนนับตั้งแต่วันที่เด็กเกิด การเปลี่ยนนี้ไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียม หากมาเปลี่ยนชื่อบุตรเกิน ๖ เดือน ต้องปฏิบัติตามข้อ ข.

วิธีการ บิดา มารดา หรือผู้ปกครอง ต้องไปที่สำนักทะเบียนท้องถิ่น ณ ที่ทำการ

เขตที่ตนมีภูมิลำเนาอยู่ พร้อมด้วยสำเนาทะเบียนบ้าน และใบสูติบัตร แล้วแจ้งความประสงค์ จะขอเปลี่ยนชื่อบุตรให้เจ้าหน้าที่ทราบ เจ้าหน้าที่จะให้ซื้อใบคำร้องขออนุญาตต่าง ๆ (๕๐ สตางค์) บิดา มารดา หรือผู้ปกครอง จะต้องกรอกข้อความลงในใบคำร้อง พร้อมกับชื่อที่จะขอเปลี่ยนด้วย แล้วลงลายมือชื่อ (หากกรอกไม่เป็น หรือไม่ได้ให้เจ้าหน้าที่ช่วยกรอกให้ก็ได้) พร้อมด้วย สำเนา ทะทะเบียนบ้าน และสูติบัตร ยื่นต่อเจ้าหน้าที่แล้วรอสักครู่ เมื่อเจ้าหน้าที่ดำเนินการเสร็จ ก็จะคืนสำเนาทะเบียนบ้านและใบสูติบัตรของเด็กให้

– จากนั้น ต้องไปเปลี่ยนบัตรประจำตัวประชาชนใหม่ โดยต้องนำสำเนา

ทะเบียนบ้านที่ได้แก้ชื่อตัว แล้วไปที่แผนกทะเบียนปกครอง แล้วแจ้งความประสงค์ให้เจ้าหน้าที่ทราบ เจ้าหน้าที่จะให้กรอกใบคำขอมีบัตร หรือเปลี่ยนบัตรประจำตัวประชาชน แบบ บ.ป. ๑ (ฟรี) ผู้ขอเปลี่ยนบัตรประจำตัวประชาชนต้อง กรอก ข้อความลง ในใบ คำขอมีบัตร ฯ (หากกรอกไม่เป็นหรือไม่ได้ให้เจ้าหน้าที่ช่วยกรอกให้ก็ได้) แล้วลงลายมือชื่อ ยื่นต่อเจ้าหน้าที่พร้อมด้วยบัตรประจำตัวประชาชนอันเก่า เจ้าหน้าที่จะให้เสียค่าธรรมเนียม ๕ บาท ซึ่ง เจ้าหน้าที่ จะออก ใบเสร็จ รับเงินให้ เมื่อได้เสียค่าธรรมเนียมเรียบร้อยแล้วเจ้าหน้าที่จะถ่ายรูป จากนั้น เจ้าหน้าที่จะออกใบ แทน บัตร ประจำตัว ประ ชาชน พร้อมกับคืนสำเนาทะเบียนบ้านให้ เมื่อถึงกำหนดเวลาที่แจ้งไว้ในใบแทน ซึ่ง

โดยปกติ จะกินเวลา ประมาณ ๓ เดือน หลังจากวันยื่นขอเปลี่ยนบัตร (ถ้าเป็นผู้ชายอายุเกิน ๑๗ ปี จะต้องแก้ชื่อในใบสำคัญทะเบียนทหาร ส.ด. ๙ ด้วย)

ข. การขอเปลี่ยนชื่อบุตร ที่มีอายุเกิน ๖ เดือน นับตั้งแต่วันที่บุตรเกิดและการเปลี่ยนชื่อตัว

วิธีการ บิดามารดาหรือผู้ปกครอง (กรณีเป็นผู้เยาว์) หรือผู้ที่ประสงค์จะเปลี่ยนชื่อตัว ไปที่แผนกทะเบียนปกครอง พร้อมด้วยสำเนาทะเบียนบ้าน และใบสูติบัตร (กรณีเป็นผู้เยาว์) แล้วแจ้งความประสงค์ว่าจะเปลี่ยนชื่อบุตรหรือชื่อตัวให้เจ้าหน้าที่ทราบ เจ้าหน้าที่จะให้ซื้อใบคำขอแบบ ช. ๑ (๕๐ สตางค์) บิดามารดาหรือผู้ปกครอง หรือผู้ขอเปลี่ยนชื่อตัวต้องกรอกข้อความลงในใบคำขอ พร้อมกับชื่อที่จะขอเปลี่ยนด้วย แล้วลงลายมือ

ชื่อ ยื่นต่อเจ้าหน้าที่พร้อมด้วยสำเนาทะเบียนบ้านและใบสูติบัตร (กรณีเป็นผู้เยาว์) เมื่อเจ้าหน้าที่ตรวจสอบหลักฐานต่าง ๆ แล้ว ก็จะให้ผู้ยื่นคำขอไปสอบทะเบียนบ้าน ณ สำนักทะเบียนท้องถิ่น (ซึ่งอยู่ที่เขตเดียวกัน) ก่อน แล้วนำมาคืนให้เจ้าหน้าที่ แผนกทะเบียนปกครอง เจ้าหน้าที่จะให้ผู้ยื่นเสียเงินค่าธรรมเนียม ๒๕ บาท (เด็กนักเรียนเสีย ๑ บาท โดยต้องมีหนังสือรับรองจากโรงเรียน) เมื่อเสียค่าธรรมเนียมเรียบร้อยแล้ว ให้รอสักครู่ เมื่อเจ้าหน้าที่ดำเนินการเสร็จเรียบร้อยแล้ว ก็จะมอบหนังสือสำคัญการเปลี่ยนชื่อ แบบ ช. ๓ ให้พร้อมกับคืนสำเนาทะเบียนบ้าน และใบสูติบัตร (กรณีเป็นผู้เยาว์)

– เมื่อได้ใบสำคัญการเปลี่ยนชื่อแล้ว (เฉพาะ ข.) ก็ให้ไปแก้ชื่อในทะเบียนบ้าน

สำเนาทะเบียนบ้าน ณ สำนักทะเบียนท้องถิ่นที่ตนมีภูมิลำเนาอยู่ พร้อมด้วยสำเนา ทะเบียน บ้านและใบ สำคัญ การเปลี่ยนชื่อ ให้รอสักครู่ เมื่อเจ้าหน้าที่ดำเนินการเสร็จ ก็จะคืนสำเนาทะเบียนบ้าน และใบสำคัญการเปลี่ยนชื่อ

หมายเหตุ ชื่อที่ขอเปลี่ยนต้องไม่เกิน ๓ พยางค์ และต้องไม่พ้อง หรือมุ่งหมายให้คล้ายคลึงกับพระปรมาภิไธย พระนามของพระราชินี หรือราชทินนาม และไม่มีคำหรือความหมายหยาบคาย

การเปลี่ยนชื่อสกุล เป็นการหมายถึง บุคคลที่มีชื่อสกุลหรือแซ่มีความ ประสงค์ จะเปลี่ยนชื่อสกุล ใหม่ให้เป็นชื่อสกุลอื่น (เฉพาะบุคคลที่มีสัญชาติไทยเท่านั้น)

วิธีการ – ผู้ที่ขอเปลี่ยนชื่อสกุล (กรณีเป็นผู้บรรลุนิติภาวะ) หรือบิดา มารดา หรือผู้ปก

ครอง (กรณีเป็นผู้เยาว์) ไปที่แผนกทะเบียนปกครอง ณ ที่ว่าการเขตซึ่งตนเองมีภูมิลำเนาอยู่ พร้อมทั้งนำสำเนาทะเบียนบ้าน บัตรประจำตัวประชาชน หรือใบสำคัญประจำตัวคนต่างด้าวและใบสูติบัตร (กรณีเป็นผู้เยาว์) และใบสำคัญทะเบียนทหาร (กรณีผู้เยาว์เป็นชายอายุเกิน ๑๗ ปี) แจ้งความประสงค์ว่า จะขอเปลี่ยนชื่อสกุล ให้เจ้าหน้าที่ทราบ เจ้าหน้าที่จะให้ซื้อใบคำขอ แบบ ช. ๑ (เสีย ๕๐ สตางค์) ผู้ขอเปลี่ยนชื่อสกุล หรือบิดามารดาหรือผู้ปกครองต้องกรอกข้อความลงในใบคำขอพร้อมทั้งชื่อสกุลที่จะขอเปลี่ยนด้วย แล้วลงลายมือชื่อ จากนั้นจึงยื่นต่อเจ้าหน้าที่พร้อมด้วยหลักฐานต่างๆ ดังกล่าวข้างต้น เมื่อเจ้าหน้าที่ตรวจสอบหลักฐานต่าง ๆ แล้ว ก็จะให้ผู้ยื่นคำขอไป

สอบทะเบียนบ้าน ณ สำนักทะเบียนท้องถิ่น (ซึ่งอยู่ที่เขตเดียวกัน) ก่อนแล้ว นำมาคืนให้เจ้าหน้าที่ แผนกทะเบียนปกครอง เจ้าหน้าที่จะบันทึกหลักหลักฐานต่าง ๆ ลงในใบคำขอ (ด้านหลัง) เสร็จแล้วเจ้าหน้าที่จะคืนหลักฐานต่าง ๆ ที่นำมาให้ทั้งหมด แล้วผู้ขอเปลี่ยนชื่อสกุลกลับได้ (การเปลี่ยนชื่อสกุลนี้จะกินเวลาไม่น้อยกว่า ๓ เดือน)

– เมื่อแผนกทะเบียนปกครองได้รับหนังสือจากกรุงเทพมหานครแล้ว หากชื่อสกุลที่ขอเปลี่ยนไม่อนุมัติ ก็จะมีหนังสือแจ้งให้ผู้ขอเปลี่ยนชื่อสกุลทราบ หากอนุมัติก็จะมีหนังสือ ให้ผู้ขอเปลี่ยน ชื่อสกุลมาเสียค่าธรรมเนียมพร้อมกับให้นำสำเนาทะเบียนบ้านมาด้วย เมื่อผู้ขอเปลี่ยนชื่อสกุลมาที่แผนกทะเบียนเมื่อใด เจ้าหน้าที่ จะให้ ผู้ขอเปลี่ยนชื่อสกุล เสียค่า

ธรรมเนียม ๕๐ บาท (ถ้าเป็นเด็กนักเรียนเสีย ๑ บาท โดยต้องมีหนังสือรับรองจากโรงเรียน) เมื่อเสียค่าธรรมเนียมแล้ว ให้รอสักครู่ เมื่อเจ้าหน้าที่ดำเนินการเสร็จ ก็จะมอบหนังสือสำคัญการจดทะเบียนชื่อสกุล แบบ ช. ๒ ให้ไว้เป็นหลักฐาน พร้อมกับคำอวยพรจากเจ้าหน้าที่ และคืนสำเนาทะเบียนบ้านให้

– เมื่อได้หนังสือสำคัญการจดทะเบียนชื่อสกุลแล้ว ก็ให้ไปแก้ชื่อสกุลในทะเบียนบ้าน สำเนาทะเบียนบ้าน ณ สำนักทะเบียนท้องถิ่นที่ตนมีภูมิลำเนาอยู่ โดยต้องยื่นใบคำร้อง (เสีย ๕๐ สตางค์) ขอแก้ชื่อสกุลในทะเบียนบ้าน ยื่นต่อเจ้าหน้าที่ พร้อมด้วยสำเนาทะเบียนบ้าน และใบสำคัญการจดทะเบียน

ชื่อสกุล ให้รอสักครู่เมื่อเจ้าหน้าที่ดำเนินการเสร็จ ก็จะคืนสำเนาทะเบียนบ้าน และใบสำคัญการจดทะเบียนชื่อสกุล

– จากนั้น ต้องไปเปลี่ยนบัตรประจำตัวประชาชนใหม่ โดยต้องนำสำเนาทะเบียนบ้านที่ได้แก้ชื่อสกุลแล้วไปที่แผนกทะเบียนปกครอง แล้วแจ้งความประสงค์ให้เจ้าหน้าที่ทราบ เจ้าหน้าที่จะให้กรอกใบคำขอมีบัตรหรือเปลี่ยนบัตรประจำตัวประชาชน แบบ บ.ป. ๑ ผู้ขอเปลี่ยนบัตรประจำตัวประชาชน ต้องกรอก ข้อความ ลงในใบ คำขอมีบัตร ฯ (หากกรอกไม่เป็นหรือไม่ได้ ให้เจ้าหน้าที่ช่วยกรอกให้ก็ได้) แล้วลงลายมือชื่อ ยื่นต่อเจ้าหน้าที่พร้อมด้วยบัตรประจำตัวประชาชนอันเก่า เจ้าหน้าที่

จะให้เสียค่าธรรมเนียม ๕ บาท ซึ่งเจ้าหน้าที่จะออกใบเสร็จรับเงินให้ เมื่อเสียค่าธรรมเนียมเรียบร้อยแล้ว เจ้าหน้าที่ จะออก ใบ แทน บัตร ประจำตัวประชาชน พร้อมกับคืนสำเนาทะเบียนบ้านให้ เมื่อถึงกำหนดเวลาที่แจ้งไว้ในใบแทน ซึ่งโดยปกติจะกินเวลาประมาณ ๓ เดือน หลังจากวันยื่นขอเปลี่ยนบัตร (ถ้าเป็นผู้ชายอายุเกิน ๑๗ ปี จะต้องแก้ชื่อในใบสำคัญทะเบียนทหาร ส.ด. ๙ ด้วย)

หมายเหตุ – ชื่อสกุลที่ขอเปลี่ยนต้องไม่เกิน ๑๐ พยัญชนะ และต้องไม่พ้องหรือมุ่งหมายให้คล้ายคลึงกับพระปรมาภิไธย พระนามของพระราชินี หรือราชทินนาม และไม่มีคำหรือความหมายหยาบคาย

การขอร่วมชื่อสกุล เป็นการหมายถึง บุคคลหนึ่งมีชื่อสกุลหรือแซ่ของตนเองไปขอใช้ชื่อสกุลของบุคคลอื่น ซึ่งเจ้าของชื่อสกุลยินยอมให้ใช้ร่วม

วิธีการ – เจ้าของ ชื่อสกุล ต้องไปที่แผนกทะเบียนปกครอง ณ ที่ว่าการเขตที่ตนมีภูมิลำเนาอยู่ พร้อมทั้งนำหนังสือสำคัญการจดทะเบียนชื่อสกุล แบบ ช. ๒ ไปด้วย แล้วแจ้งความประสงค์ว่ายินดีจะให้ใครร่วมชื่อสกุลบ้าง เจ้าหน้าที่จะให้ซื้อใบคำขอ แบบ ช. ๕ (เสีย ๕๐ สตางค์) เจ้าของชื่อสกุลต้องกรอกข้อความลงในใบคำขอพร้อมกับระบุชื่อที่จะให้ร่วมชื่อสกุลด้วย (หากกรอกไม่เป็นหรือไม่ได้ ให้เจ้าหน้าที่ช่วยกรอกให้ก็ได้) แล้วลงลายมือชื่อ ยื่นต่อเจ้าหน้าที่พร้อมด้วยหนังสือสำคัญการจดทะเบียนชื่อสกุล บัตรประจำตัวประชาชน และสำเนาทะเบียนบ้าน เมื่อเจ้าหน้าที่ตรวจสอบ

หลักฐานต่าง ๆ แล้ว ก็จะให้เจ้าของชื่อสกุลไปสอบทะเบียนบ้าน ณ สำนักทะเบียนท้องถิ่น (ซึ่งอยู่ที่เขตเดียวกัน) ก่อน แล้วนำมาคืนให้กับเจ้าหน้าที่แผนกปกครอง เจ้าหน้าที่จะบันทึกหลักฐานต่าง ๆ ลงในใบคำขอ (ด้านหลัง) เมื่อผู้ช่วยหัวหน้าเขตอนุมัติแล้ว เจ้าหน้าที่จะคืนหลักฐานต่าง ๆ ที่นำมาให้ทั้งหมด

– ผู้ขอร่วมชื่อสกุล (โดยปกติมักมาพร้อมกับเจ้าของชื่อสกุล) ต้องซื้อใบคำขอแบบ ช. ๑ (ฉบับละ ๕๐ สตางค์) ผู้ขอร่วมชื่อสกุล ต้องกรอก ข้อความ ลงในใบคำขอ (หากกรอกไม่เป็นหรือไม่ได้ให้เจ้าหน้าที่ช่วยกรอกให้ก็ได้) ถ้าผู้ขอร่วมชื่อสกุลบรรลุนิติภาวะแล้ว จะต้องยื่นใบคำขอคนละฉบับ พร้อมด้วยบัตรประจำตัวประชาชน ใบสำคัญทะเบียน

ทหาร ส.ด. ๙ (กรณีเป็นชายอายุเกิน ๑๗ ปี) และสำเนาทะเบียนบ้าน แต่ถ้าเป็นผู้เยาว์ ต้องให้บิดามารดาหรือผู้ปกครองเป็นผู้ยื่นคำขอ แบบ ช. ๑ (หากมีผู้เยาว์หลายคนขอร่วมใช้ชื่อสกุล ให้รวมยื่นเป็นใบเดียว) พร้อมด้วยบัตรประจำตัวประชาชนหรือใบสำคัญประจำตัวคนต่างด้าว ใบสูติบัตรของผู้เยาว์ สำเนาทะเบียนบ้าน และใบสำคัญทะเบียนทหาร (กรณีผู้เยาว์อายุเกิน ๑๗ ปี) เมื่อเจ้าหน้าที่ได้รับใบคำขอและหลักฐานต่าง ๆ แล้ว จะทำการตรวจสอบ เมื่อถูกต้อง จะให้ผู้ยื่นคำขอไปสอบทะเบียนบ้าน ณ สำนักทะเบียนท้องถิ่น (ซึ่งอยู่ที่เขตเดียวกัน) ก่อน แล้วนำมาคืนให้เจ้าหน้าที่ แผนกทะเบียนปกครอง เจ้าหน้าที่จะบันทึกหลักฐานต่างๆ ลงในใบคำขอ (ด้านหลัง) แล้วให้ผู้ขอ

ร่วมชื่อสกุลเสียค่าธรรมเนียม (ผู้ขอใช้ชื่อสกุลร่วมที่บรรลุนิติภาวะแล้ว ต้องเสีย ๕๐ บาท ผู้เยาว์รวมกันเสีย ๕๐ บาท ถ้าเป็นนักเรียนเสีย ๑ บาท โดยต้องมีหนังสือรับรองจากโรงเรียน) เมื่อเสียค่าธรรมเนียมเรียบร้อยแล้ว ให้รอสักครู่ เมื่อเจ้าหน้าที่ดำเนินการเสร็จก็จะมอบหนังสือสำคัญ การร่วมชื่อสกุลแบบ ช. ๔ ให้ (ผู้ขอใช้ชื่อสกุลร่วมที่บรรลุนิติภาวะแล้ว จะมอบให้คนละฉบับ ผู้เยาว์รวมกันจะมอบให้เพียงฉบับเดียว) พร้อมกับคำอวยพรของเจ้าหน้าที่ แล้วเจ้าหน้าที่จะคืนหลักฐานต่าง ๆ ที่นำมาให้ทั้งหมด

– เมื่อได้หนังสือสำคัญการร่วมชื่อสกุลแล้ว ก็ให้ไปแก้ชื่อสกุลในทะเบียนบ้าน สำนักทะเบียนท้องถิ่น ที่ตนมีภูมิลำเนาอยู่ โดยต้องยื่นใบคำร้อง (เสีย ๕๐ สตางค์)

ขอแก้ชื่อสกุลในทะเบียนบ้าน และใบสำคัญการจดทะเบียนร่วมชื่อสกุลให้รอสักครู่ เมื่อเจ้าหน้าที่ดำเนินการเสร็จก็จะคืนสำเนาทะเบียนบ้าน และใบสำคัญการจดทะเบียนร่วมชื่อสกุล

การทำบัตรประชาชน เป็นการหมายถึง บุคคลสัญชาติไทยที่มีอายุย่าง ๑๗ ปี โดยถือ พ.ศ. เป็นเกณฑ์ และบุคคลที่มีบัตรประจำตัวประชาชนครบ ๖ ปีแล้ว

บุคคลที่ย่างเข้า ๑๗ ปี ต้องทำบัตรประจำตัวประชาชน ภายในเดือนกุมภาพันธ์ของปีที่มีอายุย่างเข้า ๑๗ ปี ส่วนบุคคลที่มีบัตรประจำตัวประชาชนครบ ๖ ปีแล้วต้องมาขอบัตรประจำตัวประชาชนใหม่ภายใน ๖๐ วันนับตั้งแต่วันที่ บัตร ประจำตัว ประชา ชน เก่า หมด อายุ หากมาเกินกำหนดจะถูกส่งไปปรับที่สถานีตำรวจ ดังนั้น ผู้ที่ขอมีบัตรประจำตัวประชาชน

ครั้งแรกไม่เกิน ๕๐๐ บาท และผู้ที่มีบัตรประจำตัวประชาชนอยู่แล้วไม่เกิน ๒๐๐ บาท

วิธีการ – บุคคลที่มีอายุต้องมีบัตรกับการขอมีบัตรใหม่ ให้ไปที่แผนกทะเบียนปกครอง พร้อมกับนำสำเนาทะเบียนบ้าน และบัตรประจำตัวประชาชน (กรณีมีบัตรแล้ว) แล้วแจ้งความประสงค์ให้เจ้าหน้าที่ทราบ เจ้าหน้าที่จะให้กรอกใบคำขอมีบัตร (หากกรอกไม่เป็นหรือไม่ได้ ให้เจ้าหน้าที่ช่วยกรอกให้ก็ได้) แล้วลงลายมือชื่อ ยื่นให้เจ้าหน้าที่พร้อมทั้ง สำเนาทะเบียน และบัตรประจำตัวประชาชน (กรณีมีบัตรแล้ว) เมื่อเจ้าหน้าที่รับใบคำขอมีบัตรแล้ว จะตรวจสอบหลักฐาน หากถูกต้อง ก็จะให้ผู้ยื่นไปสอบทะเบียนบ้าน ณ สำนักทะเบียนท้องถิ่น (ซึ่งอยู่ที่เขตเดียวกัน) ก่อน แล้วนำมาคืนให้เจ้าหน้าที่แผนก

ทะเบียนปกครอง เจ้าหน้าที่จะให้เสียเงินค่าธรรมเนียม ๕ บาท เมื่อเสียค่าธรรมเนียมแล้ว เจ้าหน้าที่ก็จะถ่ายรูป จากนั้น เจ้าหน้าที่จะออกใบรับคำขอมีบัตร (เพื่อถือแทนบัตรประจำตัวประชาชน) พร้อมกับคืนสำเนาทะเบียนบ้านให้ เมื่อถึงกำหนดเวลาที่แจ้งไว้ ในใบรับคำขอมีบัตร ซึ่งโดยปกติจะกินเวลาประมาณ ๓ เดือน หลังจากวันยื่นใบคำขอมีบัตร ก็ให้นำใบแทนไปรับบัตรประจำตัวประชาชนที่แผนกทะเบียนปกครองได้

– ถ้าบุคคลที่มีอายุต้องมีบัตร และบุคคลที่มีบัตรหมดอายุ ไม่อาจมายื่นใบคำขอมีบัตรหรือบัตรใหม่ได้ เช่น อยู่ต่างประเทศ เป็นต้น กรณีเป็นการยกเว้นยังไม่ต้องยื่นใบคำขอมีบัตรได้ แต่เมื่อเดินทางกลับจากต่างประเทศต้องยื่นขอมีบัตรภายใน ๖๐ วัน นับตั้งแต่วันที่เดินทาง

กลับจากต่างประเทศ โดยต้องนำหนังสือเดินทางมาแสดงต่อเจ้าหน้าที่ด้วย หากยื่นเกินกำหนด ก็จะถูกส่งไปให้ตำรวจปรับตามอัตราดังกล่าวข้างต้น

การจดทะเบียนสมรส เป็นการหมายถึง ผู้หญิงและผู้ชายตกลงยินยอมที่จะอยู่ร่วมกันโดยถูกต้องตามกฎหมาย

วิธีการ – ผู้หญิงและผู้ชายต้องไปพร้อมกันที่แผนกทะเบียนปกครอง ณ ที่ว่าการเขต (เขตไหนก็ได้) แล้วแจ้งความประสงค์ให้เจ้าหน้าที่ทราบ เจ้าหน้าที่จะให้ใบคำร้องขอจดทะเบียนสมรส แบบ คร. ๑ (ฟรี) ใครจะเป็นผู้กรอกข้อความลงในใบคำร้องขอจดทะเบียนสมรสก็ได้ (หากกรอกไม่เป็นหรือไม่ได้) ให้เจ้าหน้าที่ช่วยกรอกให้ก็ได้) แล้วลงลายมือชื่อทั้ง ๒ คน ใบคำร้องขอจดทะเบียนสมรส ต้องติดอากรแสตมป์ ๒๐

สตางค์ แล้วยื่นให้เจ้าหน้าที่ พร้อมด้วย
บัตรประจำตัวประชาชน ของทั้ง ๒ คน
หลังจากเจ้าหน้าที่ได้ตรวจสอบ หลักฐาน
แล้ว ก็จะสอบปากคำเพื่อบันทึกไว้ใน
สมุดทะเบียนสมรส (คร. ๑) ตามเงื่อน
ไขที่คู่สมรสต้องการจะให้มีไว้ แล้วให้
คู่สมรสลงลายมือชื่อไว้เป็นหลักฐานพร้อม
ด้วยพะยาน ๒ คน (ถ้าคู่สมรสนำพยาน
มาเอง ไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียม มิฉะนั้น
แล้วจะต้องเสีย ค่าธรรมเนียม พะยาน ๆ
ละ ๒ บาท) ให้รอสักครู่ เมื่อเจ้าหน้าที่
ดำเนินการเสร็จ ก็จะมอบใบสำคัญการ
สมรส แบบ คร. ๓ ให้คนละฉบับ เพื่อ
ถือไว้เป็นหลักฐาน

หมายเหตุ ๑. ผู้หญิงและผู้ชาย ต้องไม่เคยจดทะเบียนสมรสมาก่อน แต่ถ้าฝ่ายหญิงเคยจดทะเบียนสมรสมาก่อนแล้วหย่า ต้องหย่ามาแล้วไม่น้อยกว่า ๓๑๐ วัน เว้นแต่จดทะเบียนกับคู่สมรสคน

เดิม ถ้าต้องการจดทะเบียนสมรสก่อน ๓๑๐ วัน จะต้องให้ศาลเป็นผู้สั่ง

๒. ถ้าคู่สมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หรือทั้งสองฝ่ายยังไม่บรรลุนิติภาวะ และต้องมีอายุไม่น้อยกว่าฝ่ายชาย ๑๗ ปี ฝ่ายหญิง ๑๕ ปีบริบูรณ์ ต้องได้รับความยินยอมจากบิดามารดา หรือผู้ปกครองก่อน โดยต้องมาเป็นสักขีพะยาน ณ แผนกทะเบียนปกครอง หรือจะทำเป็นลายลักษณอักษรแสดงความยินยอมก็ได้

๓. การจดทะเบียนสมรสนอกสำนัก (ที่บ้านหรือที่ทานเลี้ยง) ก็ได้ โดยต้องยื่นใบคำร้องขอทั่วไป (เสีย ๕๐ สตางค์) เพื่อแจ้งความจำนงว่าจะให้ไปจดทะเบียนสมรสที่ใด เวลาใด พร้อมกับต้องเสียค่าธรรมเนียม ๑๐๐ บาท และรับผิดชอบในเรื่องพาหนะ ที่จะรับและส่งเจ้าหน้าที่ด้วย ใบคำร้องทั่วไปต้องปิดอากรแสตมป์ ๒๐ สตางค์

๔. การขอจดทะเบียนด้วยวาจา หรือกิริยาก็ได้ ในกรณีที่คู่สมรสใกล้จะเสียชีวิตทั้งคู่ โดยต้องมีพะยานที่รู้เห็นอย่างน้อย ๒ คน และในกรณีที่คู่สมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเสียชีวิตลง ก็อาดจดทะเบียนสมรสได้ โดยต้องมีพะยานที่รู้เห็นอย่างน้อย ๒ คนเหมือนกัน

การจดทะเบียนหย่า เป็นการหมายถึง คู่สมรสที่ได้จดทะเบียนสมรสมีความประสงค์ จะหย่าขาด จากกันให้ ถูกต้อง ตามกฎหมาย

วิธีการ คู่สมรสต้องมาพร้อมกันที่ แผนกทะเบียนปกครอง ณ ที่ว่าการเขต แล้วแจ้งความประสงค์ให้เจ้าหน้าที่ทราบ เจ้าหน้าที่จะสอบถาม ถึงสาเหตุ ของ การ หย่าก่อน แล้วพยายามไกล่เกลี่ย ให้ทั้งสองประณีประนอมอยู่ร่วมกันต่อไป หากเป็นการสุดวิสัยที่ ทั้งสองจะตกลง อยู่ร่วมกันต่อไปได้แล้ว เจ้าหน้าที่ก็จะดำเนินการหย่า

ให้โดยให้คำร้องขอจดทะเบียนการหย่า แบบ คร. ๕ (ฟรี) คู่สมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นผู้กรอกข้อความ ลงในใบคำร้องขอจดทะเบียนการหย่า (หากกรอกไม่เป็นหรือไม่ได้ ให้เจ้าหน้าที่ช่วยกรอกให้ก็ได้) แล้วลงลายมือชื่อทั้ง ๒ คน (ใบคำร้องขอจดทะเบียนหย่าต้องปิดอากรแสตมป์ ๒๐ สตางค์) ยื่นให้เจ้าหน้าที่พร้อมด้วยใบสำคัญการสมรส แบบ คร. ๓ (หากไม่ได้นำใบสำคัญการสมรสมา เจ้าหน้าที่จะไม่ทำการหย่าให้) เมื่อเจ้าหน้าที่ตรวจสอบหลักฐานแล้วก็จะสอบปากคำเกี่ยวกับเรื่องทรัพย์สิน หนี้สิน ลูก และค่าเลี้ยงดู เพื่อจะบันทึกไว้ในสมุดทะเบียนการหย่า (คร. ๖) แล้วให้คู่สมรสลงลายมือชื่อไว้เป็นหลักฐาน ให้รอสักครู่ เมื่อเจ้าหน้าที่ดำเนินการเสร็จก็จะมอบใบสำคัญการหย่าให้คนละฉบับ

เพื่อถือไว้เป็นหลักฐาน ส่วนใบสำคัญการสมรส แบบ คร. ๓ ของทั้ง ๒ ฝ่าย ทางเจ้าหน้าที่จะเก็บไว้

การรับรองบุตร เป็นการหมายถึง เด็กที่เกิดมาโดยที่บิดามารดามิได้จดทะเบียนสมรสให้ถูกต้องตามกฎหมาย

วิธีการ บิดามารดาและบุตร (กรณีบรรลุนิติภาวะแล้ว) ต้องไปพร้อมกันที่แผนกทะเบียนปกครอง ณ ที่ว่าการเขต แล้วแจ้ง ความ ประสงค์ ให้ เจ้าหน้า ที่ ทราบ เจ้าหน้าที่จะให้ใบคำร้อง ขอจดทะเบียนการรับรองบุตร แบบ คร. ๙ (ฟรี) บิดาต้องเป็นผู้กรอก (หากกรอกไม่เป็นหรือไม่ ได้ ให้ เจ้าหน้าที่ ช่วยกรอกให้ ก็ ได้) แล้วลงลายมือชื่อ (ใบคำร้องขอจดทะเบียนการรับรองบุตรต้องปิดอากรแสตมป์ ๒๐ สตางค์) โดยต้องให้มารดาของเด็กแสดงความยินยอม ด้านหลังของใบคำ

ร้อง ฯ และต้องให้บุตรแสดงความยินยอม ด้านหลังใบคำร้อง ฯ ในกรณีที่บุตรบรรลุนิติภาวะแล้ว ยื่นให้เจ้าหน้าที่พร้อมด้วยบัตรประจำตัวประชาชนหรือใบสำคัญประจำตัวคนต่างด้าว สูติบัตรของเด็ก (กรณีเป็นผู้เยาว์) เมื่อเจ้าหน้าที่ตรวจสอบหลักฐานแล้ว ก็จะสอบปากคำว่าเป็นเด็กที่เกิดจากบิดามารดาคู่นี้จริง ๆ แล้ว จึงบันทึกลงในสมุดการรับรองบุตร (คร. ๑๑) แล้วให้บิดามารดาของเด็กลงลายมือชื่อไว้เป็นหลักฐาน เจ้าหน้าที่จะไม่มีการออกใบสำคัญการรับรองบุตรให้ หากต้องการหลักฐาน ก็ต้องยื่นใบคำร้องทั่วไป (เสีย ๕๐ สตางค์) เพื่อขอคัดสำเนาการรับรองบุตร

หมายเหตุ การจะขอเพิกถอนการรับรองบุตรนั้น ไม่อาจกระทำได้ ต้องฟ้องร้องต่อศาล เมื่อศาลพิพากษาให้เพิกถอนได้ ให้นำสำเนาคำพิพากษาศาลมาขอ

จดทะเบียน การเพิกถอน การรับรองบุตร ต่อแผนกทะเบียนปกครอง ณ ที่ทำการเขต

การรับบุตรบุญธรรม เป็นการหมายถึง การรับบุตรของบุคคลอื่นมาเป็นบุตรของตน

วิธีการ ผู้รับบุตรบุญธรรมพร้อมด้วยคู่สมรส (หากมี) และบิดามารดาของเด็กที่ยกให้เป็นบุตรบุญธรรม (กรณีเป็นผู้เยาว์) หรือผู้ที่จะเป็นบุตรบุญธรรม (กรณีบรรลุนิติภาวะแล้ว) พร้อมด้วยคู่สมรส (หากมี) ไปที่แผนกทะเบียนปกครอง ณ ที่ว่าการเขต แจ้งความประสงค์ให้เจ้าหน้าที่ทราบ เจ้าหน้าที่จะให้ใบคำร้องขอจดทะเบียนบุตรบุญธรรม แบบ คร. ๑๓ (ฟรี) ผู้รับบุตรบุญธรรมเป็นผู้กรอกข้อความลงในใบคำร้องขอจดทะเบียนบุตรบุญธรรม (หากกรอกไม่เป็นหรือไม่ได้ให้เจ้าหน้าที่ช่วยกรอกให้ก็ได้) แล้ว

ลงลายมือชื่อ (ใบคำร้องขอจดทะเบียนบุตร บุญธรรม ต้องปิด อากร แสตมป์ ๒๐ สตางค์) แล้วให้คู่สมรสแสดงความยินยอมการรับบุตร บุญธรรม ด้านหลังใบคำร้อง ฯ พร้อมกับให้บิดามารดาของเด็กแสดงความยินยอมการยกบุตร ของตนให้เป็นบุตร บุญธรรม ด้าน หลัง ใบคำร้อง ฯ หรือ ให้ ผู้ ที่จะเป็น บุตร บุญธรรม แสดงความยินยอมที่จะเป็นบุตรบุญธรรม (กรณีบรรลุนิติภาวะแล้ว) ด้านหลังของใบคำร้อง ฯ ด้วย ยื่นต่อเจ้าหน้าที่พร้อมด้วยบัตรประจำตัวประชาชน หรือใบสำคัญประจำตัวคนต่างด้าว ใบสูติบัตร (กรณีเป็นผู้เยาว์) เมื่อเจ้าหน้าที่ตรวจสอบหลักฐานแล้ว ก็จะสอบปากคำเพื่อให้แน่ใจว่าฝ่ายหนึ่งยินดี จะรับ เป็นบุตรบุญธรรมและอีกฝ่ายหนึ่งยินดีจะยกให้เป็นบุตรบุญธรรม หรือ ผู้ที่จะเป็น บุตร บุญธรรมยินดีเป็นบุตรบุญธรรม แล้วบันทึกลงในสมุด

ทะเบียนการรับรองบุตรบุญธรรม (คร. ๑๔) ให้บุคคลทั้งสองฝ่ายลงลายมือชื่อไว้เป็นหลักฐาน เจ้าหน้าที่จะไม่มีการออกใบสำคัญการรับรองบุตรบุญธรรมให้ หากต้องการหลักฐานก็ต้องยื่นใบคำร้องทั่วไป (เสีย ๕๐ สตางค์) เพื่อขอคัดสำเนาการรับรองบุตรบุญธรรม

หมายเหตุ ผู้ที่จะรับบุตรบุญธรรมได้ต้องมีอายุไม่น้อยกว่า ๓๐ ปี และต้องมีอายุมากกว่าผู้ที่จะมาเป็นบุตรบุญธรรมไม่น้อยกว่า ๑๕ ปี)

การเลิกรับบุตรบุญธรรม เป็นการหมายถึง บุตรบุญธรรมที่ได้จดทะเบียนไว้ ต่อมาผู้รับบุตรบุญธรรมเลิกรับเพราะประพฤติตนไม่เหมาะสม และเสื่อมเสียต่อวงศ์ตระกูล

วิธีการ ผู้รับบุตรบุญธรรมพร้อมด้วยคู่สมรส (ถ้ามี) และบิดามารดาของบุตรบุญธรรม (กรณีเป็นผู้เยาว์) หรือบุตรบุญธรรมพร้อมด้วย

คู่สมรส (ถ้ามี) ไปที่แผนกทะเบียนปกครอง ณ ที่ว่าการเขต แล้วแจ้งความประสงค์ให้เจ้าหน้าที่ทราบ เจ้าหน้าที่จะให้ใบคำร้องขอจดทะเบียนเลิกการรับบุตรบุญธรรม แบบ คร. ๑๖ (ฟรี) ผู้รับบุตรบุญธรรม เป็นผู้กรอก ข้อความลงในใบคำร้องขอจดทะเบียน เลิกการรับบุตรบุญธรรม (หากกรอกไม่เป็นหรือไม่ได้ให้เจ้าหน้าที่ช่วยกรอกให้ก็ได้) แล้วลงลายมือชื่อ พร้อมกับให้บิดามารดาของบุตรบุญธรรม (กรณีเป็นผู้เยาว์) หรือบุตรบุญธรรม (กรณีบรรลุนิติภาวะ) แสดง ความยินยอม การ เลิก รับ บุตรบุญธรรมด้านหลังใบคำร้อง ยื่นต่อเจ้าหน้าที่พร้อมด้วยสำเนาใบขอจดทะเบียนการรับบุตรบุญธรรม คร. ๑๓ (ใบคำร้องขอจดทะเบียนเลิกการรับบุตรบุญธรรม ต้องปิดอากรแสตมป์ ๒๐ สตางค์) เมื่อเจ้าหน้าที่

ตรวจสอบหลักฐานแล้ว ก็จะสอบปากคำทั้ง ๒ ฝ่าย แล้วบันทึกลงในสมุดทะเบียนการเลิกรับบุตรบุญธรรม (คร. ๑๗) ให้บุคคลทั้ง ๒ ฝ่ายลงลายมือชื่อไว้เป็นหลักฐาน เจ้าหน้าที่จะไม่มีการออกใบสำคัญการเลิกรับบุตรบุญธรรมให้ หากต้องการหลักฐาน ก็ต้องยื่นใบคำร้องทั่วไป (เสีย ๕๐ สตางค์) เพื่อขอคัดสำเนาการเลิกรับบุตรบุญธรรม

หมายเหตุ หากบิดามารดาของบุตรบุญธรรม หรือบุตรบุญธรรม ไม่ให้ความยินยอม ผู้รับบุตรบุญธรรมจะต้องยื่นฟ้องร้องต่อศาล เมื่อศาลสั่งให้เลิกรับบุตรบุญธรรมแล้ว ก็ให้คัดสำเนาคำสั่งศาลมายื่นต่อเจ้าหน้าที่แผนกทะเบียนปกครอง เพื่อขอจดทะเบียนเลิกรับบุตรบุญธรรม โดยคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งไม่จำเป็น ต้องมาที่ แผนก ทะเบียน ปกครองก็ได้

การขึ้นทะเบียนทหาร เป็นการหมายถึง บุคคลสัญชาติไทยที่เป็นชาย มีอายุย่างเข้า ๑๘ ปี โดยถือ พ.ศ. เป็นเกณฑ์

วิธีการ – บุคคล ที่มีอายุ เข้าเกณฑ์ ที่ต้อง ขึ้นทะเบียนทหารต้องไปที่สัสดีเขต หรือจะให้บุคคลอื่นที่บรรลุนิติภาวะมาแจ้งแทนก็ได้ (บุคคลที่มาแจ้งแทนต้องสามารถให้ รายละเอียดเกี่ยวกับ ครอบครัว ของบุคคล ที่ มีอายุ เข้าเกณฑ์ ที่ต้อง ขึ้นทะเบียนทหารได้เป็นอย่างดี) การแจ้งแทนจะกระทำได้ในกรณีดังนี้ ตัวอยู่ต่างประเทศ ติดการสอบไล่ หรือป่วยไม่สามารถมาด้วยตนเองได้ พร้อมกับนำสำเนาทะเบียนบ้าน และบัตรประจำตัวประชาชน (กรณีเป็นบุคคลสัญชาติไทย เชื้อชาติไทย) และใบสำคัญประจำตัว คนต่าง ด้าว ของ บิดามารดา ใบสูติบัตร หนังสือสำคัญการเปลี่ยนชื่อแบบ ช. ๓ และหนังสือสำคัญการจด

ทะเบียนชื่อสกุล แบบ ช. ๒ หรือหนังสือสำคัญการร่วมชื่อสกุล แบบ ช. ๔ (กรณีเป็นบุตรต่างด้าว) ไปด้วย แล้วแจ้งความประสงค์ให้เจ้าหน้าที่ทราบ เจ้าหน้าที่จะสอบถาม พ.ศ. ที่เกิด เมื่อเข้าเกณฑ์ที่ต้องขึ้นทะเบียนทหาร ก็จะให้ใบแสดงตนขอลงบัญชีทหารกองเกิน (ฟรี) บุคคลที่ขอขึ้นทะเบียนทหารหรือบุคคลที่มาแจ้งแทนต้องกรอกข้อความลงในใบแสดงตนขอลงบัญชีทหารกองเกิน (หากกรอกไม่เป็นหรือไม่ได้ ให้เจ้าหน้าที่ช่วยกรอกให้ก็ได้) แล้วลงลายมือชื่อ เสร็จแล้วยื่นให้เจ้าหน้าที่ พร้อมทั้งสำเนาทะเบียนบ้าน บัตรประจำตัวประชาชน (ถ้าเป็นบุตรต่างด้าวต้องแนบใบสูติบัตร ใบสำคัญประจำ ตัวคนต่างด้าวของบิดามารดา และใบสำคัญการเปลี่ยนชื่อ ชื่อสกุล หรือการร่วมชื่อสกุลด้วย) เมื่อเจ้าหน้าที่

ตรวจสอบหลักฐานแล้ว ก็จะให้ผู้ยื่นไปสอบทะเบียนบ้าน ณ สำนักทะเบียนท้องถิ่น (ซึ่งอยู่ที่เขตเดียวกัน) ก่อน แล้วนำมาคืนให้เจ้าหน้าที่สัสดีเขต ให้รอสักครู่ เมื่อเจ้าหน้าที่ดำเนินการเสร็จแล้ว ก็จะมอบใบสำคัญทหารกองเกินแบบ ส.ด. ๙ ให้พร้อมกับคืนหลักฐานต่าง ๆ ที่ผู้ยื่น ได้นำมา

– การขึ้นทะเบียนทหาร สิ้นกำหนดภายในเดือนธันวาคมของทุกปี หากมาขึ้นทะเบียนทหารเกินกำหนด หรือมีอายุเลยกำหนด จะถูกส่งไปปรับที่สถานีตำรวจ ไม่เกิน ๓๐๐ บาท หรือจำคุกไม่เกิน ๓ เดือน หรือทั้งปรับทั้งจำ

การเกณฑ์เด็กเข้าโรงเรียน เป็นการหมายถึง เด็กที่มีอายุย่างเข้าปีที่ ๘ จะอยู่ในเกณฑ์ที่ต้องแจ้งให้แผนกศึกษาธิการเขต ณ ที่ว่าการเขตว่าได้เข้าเรียนที่โรงเรียน

ชื่ออะไร หากไม่เข้าเรียนและไม่แจ้งให้แผนกศึกษาธิการเขตทราบ จะถูก ส่งปรับ ที่สถานีตำรวจไม่เกิน ๑๐๐ บาท หากแจ้งเข้าเรียนแล้ว ไม่ส่งเด็ก เข้าเรียนจะ ถูกส่งปรับที่สถานีตำรวจไม่เกิน ๕๐๐ บาท การไม่แจ้งเข้าเรียน หากมีใบเตือนไปแล้ว ไม่มาแจ้งภายใน ๑๕ วัน จะถูกส่งปรับที่สถานีตำรวจไม่เกิน ๕๐๐ บาท หากยังขัดขืนอีกโดยไม่ส่งเด็กเข้าเรียน จะถูกจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกิน ๑,๐๐๐ บาท หรือทั้งปรับทั้งจำ

วิธีการ – บิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายเป็นลายลักษณอักษร ไปที่แผนกศึกษาธิการเขต พร้อมด้วยใบสูติบัตรของเด็กที่อยู่ในเกณฑ์ต้องเข้าเรียนหนังสือและสำเนาทะเบียนบ้าน แจ้งความประสงค์ว่า มาแจ้งเด็กเข้าเรียน เจ้าหน้าที่จะกรอกใบแจ้งความตามรายการสำรวจเด็ก แบบ ป. ๒ ให้ แล้ว

ลงลายมือชื่อ จากนั้นเจ้าหน้าที่จะออกใบรับรองแจ้งแบบ ป. ๒ ให้เพื่อเก็บไว้เป็นหลักฐานว่าได้แจ้งแล้ว พร้อมกับออกใบให้ส่งเด็กเข้าเรียนแบบ ป. ๔ เพื่อให้ผู้แจ้งนำไปให้โรงเรียนที่เด็กได้เรียนอยู่ และหนังสือแบบตอบรับ ป. ๕ เพื่อให้โรงเรียนลงนามว่าได้รับเด็กเข้าเรียนในโรงเรียนแล้ว (หนังสือตอบรับนี้ โดยปกติ ทางโรงเรียนจะส่งมาให้แผนกศึกษาธิการเขตโดยตรง หรือจะให้ผู้แจ้งนำมาให้ก็ได้) พร้อมกับคืนใบสำเนาทะเบียนบ้านให้

- แต่ถ้าเด็กเรียนอยู่ในโรงเรียน ต่างท้องที่กับเด็กที่มีภูมิลำเนาอยู่ เจ้าหน้าที่ก็จะออกใบฝากเด็กเข้าเรียน ไปยังแผนกศึกษาธิการ เขตที่ โรงเรียน มี ภูมิลำเนาอยู่ โดยผู้แจ้ง ต้องนำไป ให้ศึกษาธิการเขตที่โรงเรียนมีภูมิลำเนาอยู่ แล้วแผนก

ศึกษาธิการ เขตที่โรงเรียน มีภูมิลำเนา
อยู่จะออก หนังสือให้ รับ เด็ก เข้าเรียน
พร้อมกับออกหนังสือตอบรับ ป. ๕ แล้ว
ให้ผู้ยื่นนำหนังสือให้รับเด็กเข้าเรียนไป
ให้ที่โรงเรียน หนังสือตอบรับนี้โดยปกติ
ทางโรงเรียนจะส่งมาให้แผนกศึกษาธิการ
เขตโดยตรงหรือจะให้ผู้แจ้ง นำมาให้ก็
ได้

ภาษีโรงเรือน เป็นการหมายถึง โรงเรือนที่ให้เช่า ที่เก็บสินค้า (โกดัง) สถานที่ประกอบพาณิชยกรรมและอุตสาหกรรม โรงเรือนประเภทที่ไม่มีค่าเช่า บ้านให้ผู้อื่นอาศัยอยู่ โดยไม่เก็บค่าเช่า อยู่ในข่ายที่จะต้องเสียภาษีโรงเรือน

ภาษีที่ต้องเสีย คือ ๑๒ ๑/๒% ของค่ารายได้ หรือเสียเดือนครึ่งของค่าเช่า โรงเรือนและบ้านให้ผู้อื่นอาศัยอยู่โดยไม่มีค่าเช่านั้น เจ้าหน้าที่จะทำการประเมินแล้วแจ้งให้ทราบภายหลัง ถ้าเป็นโรงเรือนอาศัยอยู่เอง ไม่ต้องเสียภาษีโรงเรือน

วิธีการ – เจ้าของกรรมสิทธิโรงเรือน ไปที่แผนกภาษีโรงเรือนและที่ดิน ณ ที่ว่าการเขตที่โรงเรือนนั้นตั้งอยู่ แล้วแจ้งความประสงค์ให้เจ้าหน้าที่ทราบ เจ้าหน้าที่จะให้ ใบแจ้งรายการ เพื่อเสียภาษีโรงเรือนและที่ดิน แบบ ภ.ร.ด. ๒ (ฟรี) เจ้าของกรรมสิทธิโรงเรือน ต้องกรอกรายการ ลง ในใบแจ้ง รายการเพื่อ เสียภาษีโรงเรือนและที่ดิน (หากกรอกไม่เป็นหรือไม่ได้ ให้เจ้าหน้าที่ช่วยกรอกให้ก็ได้) แล้วลงลายมือชื่อ ยื่นต่อเจ้าหน้าที่ พร้อมกับ หลักฐาน ในการแสดงเป็นเจ้าของกรรมสิทธิโรงเรือน ถ้าเป็นการให้เช่า ก็ต้องนำสัญญาเช่าหรือใบเสร็จรับเงินมาด้วย ถ้าไม่มีค่าเช่า ก็ต้องนำ ใบ อนุญาต ให้ประกอบ การค้าหรืออุตสาหกรรม เมื่อเจ้าหน้าที่ตรวจสอบหลักฐานแล้ว ถ้าเป็นโรงเรือนราย

เก่า ผู้ยื่นจะเสียภาษีในวันที่ยื่นใบแจ้งรายการเพื่อเสียภาษีโรงเรือน และที่ดินก็ได้ หรือจะเสียภาษีภายในเดือนกุมภาพันธ์ของทุกปีก็ได้ แต่ถ้าเป็นโรงเรือนรายใหม่หรือเป็นโรงเรือนประเภทที่ไม่มีค่าเช่า เมื่อยื่นใบแจ้งรายการเพื่อเสียภาษีโรงเรือนและที่ดินแล้ว ก็ให้กลับไปก่อนและรอจนกว่า จะรู้จำนวนภาษีที่ต้องเสียแล้ว เจ้าหน้าที่จะมีหนังสือให้ผู้รับประเมินทราบ ผู้รับประเมินจะต้องนำเงินมาชำระภายใน ๙๐ วัน เมื่อชำระภาษีโรงเรือนแล้ว เจ้าหน้าที่จะออกใบเสร็จรับเงิน ให้ไว้ เป็นหลักฐานพร้อมกับคืนหลักฐานต่าง ๆ ที่ได้ยื่นมาด้วย

– เจ้าของกรรมสิทธิยื่นใบแจ้ง รายการเพื่อเสียภาษีโรงเรือนเกินกำหนด คือ หลังเดือนกุมภาพันธ์ หรือหลัง ๙๐ วัน จะ

ถูกส่งไปปรับที่สถานีตำรวจไม่เกิน ๒๐๐ บาท เมื่อถูกปรับแล้ว เจ้าหน้าที่จึงจะให้เสียภาษีโรงเรือนต่อไป

การสร้างบ้าน เป็นการหมายถึง บ้านที่กำลังจะสร้างขึ้นมาใหม่ ไม่ว่าจะเป็นบ้านไม้หรือบ้านตึก

วิธีการ ผู้ขออนุญาตต้องเป็นเจ้าของที่ดิน และหรือเจ้าของบ้านไปที่แผนกควบคุมอาคาร ณ ที่ว่าการเขต โดยต้องนำแบบแปลนบ้าน ถ้าเป็นบ้านตึก ต้องมีใบรายการคำนวณ ถ้าเป็นบ้านไม้ ไม่ต้องมีใบรายการคำนวณ แล้วแจ้งความประสงค์ให้เจ้าหน้าที่ทราบ เจ้าหน้าที่จะให้ซื้อใบคำร้อง (เสีย ๕๐ สตางค์) คือ หนังสือขออนุญาตปลูกสร้างอาคาร แบบ อ. ๑ ผู้ขออนุญาตต้องกรอกรายการลงในใบคำร้อง (หากกรอกไม่เป็นหรือไม่ได้ ให้เจ้าหน้าที่ช่วยกรอกให้ก็ได้) แล้วลง

ลายมือชื่อ ยื่นต่อเจ้าหน้าที่พร้อมทั้งแบบแปลนบ้าน ถ้าเป็นบ้านตึก ก็แนบใบรายการคำนวณด้วย ถ้าเป็นบ้านไม้ก็ไม่ต้องมีใบรายการคำนวณ หลังจากเจ้าหน้าที่ได้ตรวจสอบหลักฐานเคร่าๆ แล้วก็จะออกใบรับให้ เพื่อสะดวกต่อการติดต่อสอบถามในภายหลัง บ้านที่จะสร้างหากติดที่สาธารณะหรือติดโครงการสร้างถนนหรือขยายถนนแล้ว ผู้ขออนุญาตจะต้องมารับเจ้าหน้าที่ รางวัด และที่ดินไปดูเพื่อกำหนดแนวเขตการสร้างและส่งกลับด้วย เมื่อเจ้าหน้าที่รังวัดและที่ดินได้กำหนดแนวเขตให้สร้างและมีการเว้นที่ดินเพื่อสาธารณะแล้ว ก็จะให้ผู้ขออนุญาตลงลายมือชื่อเพื่อแสดงความยินยอม (หากผู้ขออนุญาตไม่ลงลายมือชื่อ แสดง ความยินยอมแล้ว แผนกควบคุมอาคารก็อนุญาตให้สร้างไม่ได้) เมื่อผู้ขออนุญาตลง

ลายมือชื่อแสดงความยินยอมแล้ว ก็จะส่งเรื่องไปให้เจ้าหน้าที่แผนกควบคุมอาคารดำเนินการต่อไป เจ้าหน้าที่แผนกควบคุมอาคารก็จะตรวจสอบรายละเอียดอีกครั้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การสร้างบ้านตึกโดยปกติเจ้าหน้าที่จะใช้เวลาตรวจสอบทั้งหมดไม่เกิน ๗ วันนับตั้งแต่วันที่ยื่นคำร้อง หลังจาก ๗ วัน ให้ผู้ขออนุญาตมาติดต่อกับเจ้าหน้าที่ แผนกควบคุมอาคารใหม่ หากอนุญาตให้สร้าง เจ้าหน้าที่ก็จะให้ผู้ขออนุญาตเสียค่าธรรมเนียมตรวจแบบ (บ้านตึกตารางเมตรละ ๑๐ สตางค์ บ้านไม้ตารางเมตรละ ๕ สตางค์) เมื่อเสียค่าธรรมเนียมตรวจแบบเรียบร้อยแล้วให้รอสักครู่ เมื่อเจ้าหน้าที่ดำเนินการเสร็จก็จะมอบหนังสืออนุญาตปลูกสร้างอาคารแบบ อ. ๒ ให้

หมายเหตุ หากผู้ขออนุญาตเป็นเจ้าของที่ดินและบ้าน ต้องสำเนาโฉนดที่ดินพร้อมด้วยโฉนดตัวจริง มาแสดง

แล้วเจ้าหน้าที่แผนกควบคุม จะรับรองสำเนาโฉนดที่ดินให้ โฉนดตัวจริงให้นำกลับไปได้ แต่ถ้าผู้ขออนุญาตเป็นเจ้าของบ้าน ต้องมีหนังสือรับรองให้ทำการปลูกสร้างบ้านในที่ดินนี้ได้ โดยไม่ต้องมีสำเนาโฉนด

การสร้างอาคาร เป็นการหมายถึง อาคารพาณิชย์เพื่อทำการค้าหรือที่อยู่อาศัยต้องเป็นตึก

วิธีการ ผู้ขออนุญาตต้องเป็นเจ้าของที่ดิน หรือผู้รับเหมาก่อสร้างไปที่แผนกควบคุมอาคาร ณ ที่ว่าการเขต โดยต้องนำแบบแปลนอาคารพร้อมทั้งใบรายการคำนวณ แล้วแจ้ง ความ ประสงค์ ให้ เจ้าหน้าที่ ทราบ เจ้าหน้าที่จะให้ซื้อใบคำร้อง (เสีย ๕๐ สตางค์) คือ หนังสือขออนุญาตปลูกสร้างอาคาร แบบ อ. ๑ ผู้ขออนุญาตต้องกรอกรายการลงในใบคำร้อง (หากกรอกไม่เป็นหรือไม่ถูก ให้เจ้าหน้าที่

ช่วยกรอกให้ก็ได้) แล้วลงลายมือชื่อยื่นต่อเจ้าหน้าที่ พร้อมทั้งแบบแปลนอาคารและใบรายการคำนวณ หลังจากเจ้าหน้าที่ได้ตรวจสอบหลักฐานเคร่า ๆ แล้ว ก็จะออกใบรับให้เพื่อสะดวกต่อการติดต่อสอบถามในภายหลัง อาคารที่สร้างส่วนใหญ่จะติดที่สาธารณะ ดังนั้นผู้ขออนุญาต จะต้องพาเจ้าหน้าที่รังวัดและที่ดินไปดู เพื่อกำหนดแนวเขตการสร้างและส่งกลับด้วย เมื่อเจ้าหน้าที่รังวัดและที่ดินได้กำหนดแนวเขตให้สร้างและเว้นที่ดินเพื่อประโยชน์สาธารณะแล้ว ก็จะให้ผู้ขออนุญาตลงลายมือชื่อ เพื่อแสดงความยินยอม (หากผู้ขออนุญาตไม่ลงลายมือชื่อแสดงความยินยอมแล้วแผนกควบคุมอาคาร ก็อนุญาต ให้สร้างไม่ได้) เมื่อผู้ขออนุญาต ลงลายมือชื่อ แสดงความยินยอมแล้ว ก็จะส่งเรื่องไปให้เจ้าหน้าที่

แผนกควบคุมอาคารดำเนินการต่อไปเจ้าหน้าที่แผนกอาคาร จะตรวจสอบลายละเอียดอีกครั้ง โดยปกติเจ้าหน้าที่จะใช้เวลาตรวจสอบทั้งหมดไม่เกิน ๑๔ วัน นับตั้งแต่วันที่ยื่นคำร้อง หลังจาก ๑๔ วัน ให้ผู้ขออนุญาต มาติดต่อกับเจ้าหน้าที่แผนกควบคุมอาคารใหม่ หากอนุญาตให้สร้างได้ เจ้าหน้าที่ก็จะให้ผู้ขออนุญาตเสียค่าธรรมเนียมตรวจแบบ (ไม่เกิน ๔ ชั้น เสียตารางเมตรละ ๑๐ สตางค์ ถ้าเกิน ๔ ชั้น เสียตารางเมตรละ ๔๐ สตางค์) เมื่อเสียค่าธรรมเนียมตรวจแบบเรียบร้อยแล้ว ให้รอสักครู่ เมื่อเจ้าหน้าที่ดำเนินการเสร็จ ก็จะมอบหนังสืออนุญาตปลูกสร้างอาคาร แบบ อ. ๒ ให้

หมายเหตุ – หากผู้ขออนุญาตเป็นเจ้าของที่ดิน และอาคาร ต้องนำสำเนา โฉนดที่ดิน พร้อมด้วยโฉนดตัว

จริงมาแสดง แล้วเจ้าหน้าที่แผนกควบคุมอาคารจะรับรองสำเนาโฉนดที่ดินให้ โฉนดตัวจริงให้นำกลับไปได้ แต่ถ้าผู้ขออนุญาตเป็นผู้สร้างตึกแถวให้ ต้องมีหนังสือรับรอง ให้ทำการ ปลูกสร้าง อาคาร ที่ดินนี้ได้โดยไม่ต้องมีสำเนาโฉนดที่ดิน

ความรู้เรื่องเมืองไทย

ความมหัศจรรย์อย่างหนึ่งของการศึกษาในประเทศไทยเรานี้ ก็คือการพยายามให้รู้จักเรื่องของประเทศอื่นชาติอื่นมากกว่าเรื่องของตัวเอง ถ้าใครสนใจในมรดกของชาติไทย ความเป็นมาของคนไทย นิสัยใจคอ ความเป็นอยู่ขนบธรรมเนียม การแต่งกาย อาหารการกินและเรื่องอื่น ๆ ของคนไทย รู้สึกว่าเป็นคนที่เชย ครึ ล้าสมัย และคาดว่าเป็นของแน่ที่สุดว่าอีกหน่อยรุ่นลูกหลานเราอยากจะศึกษาเรื่องของเมืองไทย จะต้องเดินทางไปศึกษาตามมหาวิทยาลัยในอเมริกาหรือในยุโรป ดังนั้นผู้เขียนจึงอยากพาท่านผู้อ่านไปเที่ยวเมืองไทยกันเท่าที่เราจะไปกันได้ เมื่อเหนื่อยก็หยุดพักชมนกชมไม้ไปพลาง ๆ หายเหนื่อยก็เที่ยวกันไปใหม่ แต่ทั้งนี้ก็ต้องรู้ต้นทุนของมัคคุเทศก์สมัครเล่นคนนี้เสียก่อนว่า มีความรู้เท่ากับคนไทยธรรมดา ๆ หากแต่ด้วยใจรักเมืองไทยจึงขันอาสาพาท่านไปเที่ยวเห็นอะไรแปลกตาก็ชี้ชวนกันดู แต่การจะเห็นด้วยเป็นเรื่องของท่านผู้อ่านที่จะใช้วิจารณญาณเอาเอง

ท. กล้วยไม้ ณ อยุธยา

ในวาระแรกที่เราจะออกท่องเที่ยวเมืองไทยกันนี้ ผู้เขียนอยากเชิญชวนท่านออกไปต่างจังหวัด เพราะท่านผู้อ่านไม่น้อยเชื่อแน่ว่าเมืองไทยนั้นคือพระนคร หรือพระนครคือเมืองไทย ทั้งนี้ก็เพราะท่านเกิดในพระนคร เจริญเติบโตมีการศึกษาเล่าเรียนก็ในพระนคร และมิหนำซ้ำยังอุตส่าห์ตายในพระนครเสียอีก จะออกไปต่างจังหวัดก็ไปเที่ยวแต่วันสองวันอย่างฉาบฉวย และเที่ยวอยู่ในตัวเมือง จึงยากที่จะเห็นว่าเมืองไทยหน้าตาเป็นอย่างไร

ถ้าเราจะออกไปต่างจังหวัด จังหวัดต่าง ๆ นั้นมีอะไรบ้าง ผู้เขียนอาจสรุปได้ว่าเราแบ่งจังหวัดต่าง ๆ รวม ๗๑ จังหวัดออกได้เป็น ๕ ภาคด้วยกัน คือ ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันออก และภาคใต้ การที่รวมเข้าเป็นภาคได้ ๕ ภาคนี้ เพราะจังหวัดในภาคนั้น ๆ มีลักษณะทางภูมิศาสตร์ ทางเศรษฐกิจ ทางสังคมคล้ายคลึงกัน ในแต่ละจังหวัดก็แบ่งเป็นอำเภอ อำเภอแบ่งเป็นตำบล และหมู่บ้าน ตามลำดับ ซึ่งผู้เขียนจะได้เล่าว่าเขามีการปกครองและความเป็นอยู่กันอย่างไร แต่ทั้งนี้ขออย่าได้โปรดเข้าใจว่าผู้เขียนมาบรรยายวิชาการปกครอง ผู้เขียนจะพยายามเล่า

แบบชาวบ้านสู่กันฟัง จะกางตำรับตำราอ้างตัวเลขสถิติอะไรให้น้อยที่สุด

การแบ่งจังหวัดต่าง ๆ ออกเป็น ๗๑ จังหวัดนั้น โดยศักดิ์ศรีแล้ว แต่ละจังหวัดก็ศักดิ์ศรีเท่าเทียมกัน แต่โดยข้อเท็จจริงแล้ว แต่ละจังหวัดยังแตกต่างกันทั้งในด้านจำนวนพื้นที่จำนวนอำเภอ จำนวนประชากร และจำนวนความมั่งคั่งสมบูรณ์ เราลองเริ่มกันที่จำนวนพื้นที่บางจังหวัดก็กว้างใหญ่ไพศาลเหลือเกิน เช่น จังหวัดเชียงใหม่ **มีพื้นที่มากที่สุดในเมืองไทย คือ** ๒๒,๘๙๑ ตารางกิโลเมตร และยังแถมเป็นรูปยาวรีติดกับชายแดนประเทศพม่า มีสภาพเป็นป่าเขาลำเนาไพรมากกว่าที่ราบ จังหวัดที่มีพื้นที่รองลงมาคืออุบลราชธานี ๒๒,๗๕๘ ตารางกิโลเมตร *จังหวัดที่มีพื้นที่น้อยที่สุดเห็นจะได้แก่จังหวัดสมุทรสงคราม คือ ๕๐๓ ตารางกิโลเมตรเท่านั้นเอง* มากขึ้นมาหน่อยอยู่ติดกับเมืองหลวงนี่เองคือ คือจังหวัดธนบุรี ๕๔๐ ตารางกิโลเมตร ตัวเมืองหลวงเองจังหวัดพระนครมี ๑,๐๙๙ ตารางกิโลเมตร ก็ไม่กว้างขวางเท่าใด*

---

* ปัจจุบันจังหวัดพระนคร และจังหวัดธนบุรีรวมกันเป็นกรุงเทพมหานคร มีฐานะเท่ากับจังหวัด

และขอแถมท้ายด้วยพื้นที่ทั่วประเทศรวมแล้วได้ ๕๑๔,๐๐๐ ตารางกิโลเมตร

การที่จังหวัดต่าง ๆ มีพื้นที่มากน้อยต่างกันมากนั้น ผู้เขียนเข้าใจเอาเองว่า คงเป็นเพราะความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ เช่น จังหวัดสมุทรสงคราม เดิมก็เป็นเมืองหน้าด่านทางทะเลเมืองเล็ก ๆ เมืองหนึ่ง เมืองหน้าด่านใกล้เคียงเขาก็ขึ้นกับเมืองหลวง ไม่ได้รวมกัน เมืองเหล่านี้จึงมีพื้นที่เล็ก ภูเก็ตก็มีพื้นที่น้อย คือ ๘๐๑ ตารางกิโลเมตร นี่เป็นเพราะลักษณะภูมิศาสตร์บังคับ คือเป็นเกาะ ส่วนจังหวัดที่มีพื้นที่มาก จะเห็นได้ว่าส่วนใหญ่เคยเป็นประเทศราช หรือเมืองพระยามหานครมาก่อนเช่นเชียงใหม่ อุบลราชธานี นครราชสีมา เมื่อมีการยกเมืองขึ้นเป็นจังหวัดในสมัยพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็คล้ายกับมีหลักเกณฑ์รวมเมืองบริเวณรอบ ๆ ที่เคยขึ้นเคยสังกัดกันมาก่อนเข้าด้วยกัน ดังนั้นเมื่อจะมีการปรับปรุงแบ่งเขตพื้นที่ จึงเป็นเรื่องเกี่ยวกับศักดิ์ศรีเกี่ยวกับจิตใจของประชาชน เช่นอำเภอตาคลี จังหวัดนครสวรรค์ ว่าไปแล้วมีการติดต่อ การคมนาคมไปยังจังหวัดชัยนาทได้ใกล้กว่าสะดวกกว่า แต่ประชาชนก็ไม่เต็มใจขึ้นกับจังหวัดชัยนาท

หรือบางอำเภอของจังหวัดอยุธยาควรแบ่งให้จังหวัดใกล้เคียง ประชาชนเป็นไม่พอใจเด็ดเพราะเคยสังกัดในอดีตเมืองหลวง ทั้งนั้นนับว่าเป็นการยึดมั่นถือมั่นในสิ่งที่ไม่ใช่ตัวเราของเราแท้ ๆ น่ากลุ้มใจ

ในจังหวัดหนึ่ง ๆ ก็มีการแบ่งเขตพื้นที่ปกครองออกเป็นอำเภอ จำนวนอำเภอก็ไม่เท่ากัน **ที่มี ๖ อำเภอนั้นมากที่สุดคือ ๑๗ จังหวัด** ถัดมา ๘ อำเภอ มี ๙ จังหวัด แบ่งเป็น ๙ อำเภอ มี ๘ จังหวัด ๔ อำเภอ มี ๗ จังหวัด สูงสุด ๑๙ อำเภอ ได้แก่อุบลราชธานี รองมา ๑๘ อำเภอ นครราชสีมา ๑๗ อำเภอ เชียงใหม่ ๑๖ อำเภอ อยุธยา *น้อยที่สุด ๒ อำเภอ ได้แก่สตูล* ใครเป็นผู้ว่าราชการจังหวัดที่นี่สบาย ตรงมีลูกน้องน้อยที่สุดควบคุมดูแลกันได้ทั่วถึง

ที่สัมพันธ์กันระหว่างพื้นที่ หน่วยการปกครองหรืออำเภอ ก็คือจำนวนประชากรจังหวัดพระนครในฐานะที่เป็นเมืองหลวงเมืองการค้าและอุตสาหกรรม จึงมีประชากรมากที่สุด คือกว่าสองล้านคน* ที่น้อยที่สุดได้แก่จังหวัดระนอง ประมาณ ๔๓,๐๐๐ คน เท่านั้น จังหวัดใหญ่ ๆ คือ เชียง

* เมื่อสิ้นเดือนมิถุนายน ๒๕๑๖ ประชากรของกรุงเทพมหานครมี ๓,๘๐๔,๗๖๑ คน

ใหม่ เชียงราย อุบลราชธานี นครราชสีมา มีประชากรร่วมล้านเศษทั้งนั้น เวลามีงานเช่นคราวเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมหัวเมืองเหล่านี้ ผู้คนหลั่งไหลกันมาแน่นหนาราวกับมดกับปลวกน่าตื่นใจ จำนวนประชากรเหล่านี้แหละคือทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญยิ่งในทางภูมิศาสตร์ ส่วนจังหวัดระนอง ทั้งจังหวัดมีพลเมืองน้อยกว่าบางอำเภอนั้น ก็เป็นประเภทเล็กพริกขี้หนู คือทำรายได้ด้านเหมืองแร่ให้แก่ประเทศเป็นอันดับแรก ๆ ของ ๗๑ จังหวัด ส่วนจังหวัดทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือซึ่งมีพลเมืองเกินหนึ่งล้านคนนั้น รายได้ของจังหวัดเพียงแต่จ่ายเป็นเงินเดือนข้าราชการในจังหวัดก็เห็นจะไม่พอดังนั้น ในฐานะที่ทุกจังหวัดก็ร่วมเป็นร่วมตายร่วมทุกข์สุขมาด้วยกันจึงต้องมีการอุดหนุนจุนเจือกันไปให้เจริญโดยทั่ว ๆ กัน

ผู้เขียน อยากจะเล่าถึงเรื่องการปกครองในจังหวัดต่าง ๆ เสียก่อน แล้วจึงจะถึงเรื่องสภาพความเป็นอยู่ของบ้านเมือง การปกครองในจังหวัดต่าง ๆ นั้นมี ๒ แบบด้วยกันคือ การปกครองส่วนภูมิภาคได้แก่จังหวัด และอำเภอและการปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งสลับซับซ้อนหน่อย เพราะมีถึง ๔ รูปด้วยกันคือ องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล

สุขาภิบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล * *ซึ่งเราจะได้ลองคลำดูว่าแต่ละส่วนแต่ละรูปมีหน้าตาเป็นอย่างไร*

ก่อนอื่นเราควรเข้าใจคำว่า ราชการบริหารส่วนภูมิภาคกันสักเล็กน้อย กล่าวโดยสรุป ราชการบริหารส่วนภูมิภาคนั้นก็คือสาขา หรือเอเย่นต์ของรัฐบาลในส่วนกลางที่พระนครนั่นเอง รัฐบาลไปเปิดสาขาขึ้นที่จังหวัดเหมือนพวกธนาคารไปเปิดสาขาส่งผู้จัดการออกไปประจำ มอบอำนาจในการตัดสินใจในการทำงานให้บ้างสมควร แต่การตัดสินใจเรื่องใหญ่ ๆ ต้องให้นายแบ็งค์ใหญ่ที่พระนครชี้ขาด และไม่ว่าเรื่องเล็กเรื่องใหญ่ นายแบ็งค์ใหญ่ก็มีอำนาจตัดสินแก้ไขได้ทั้งสิ้น การทำงานของจังหวัดจึงทำตามกฎหมายทำตามนโยบายหนังสือสั่งการของส่วนกลาง ซึ่งออกสลับซับซ้อนจนไม่รู้ว่าสั่งอะไรไปแล้วบ้าง และทำงานตามคำแนะนำชี้แจงของผู้ตรวจราชการสำนักนายกรัฐมนตรี และกระทรวงทบวงกรมต่าง ๆ ซึ่งจังหวัดไหนอยู่ชายแดนออกไปเที่ยวปีนังกัวลาลัมเปอร์สิงคโปร์ สะดวกหน่อย ก็มีผู้ตรวจราชการออกไปตรวจเป็นประจำ เป็นเรื่องธรรมดา ธรรมดา

---

* ปัจจุบันองค์การบริหารส่วนตำบลถูกยกเลิกไปแล้ว

การที่ต้องมีการปกครองส่วนภูมิภาคนั้น ท่านว่าเพื่อที่จะให้ทราบถึงทุกข์สุขความเดือดร้อน ความต้องการของทวยอาณาประชาราษฎร์ดีขึ้นกว่าการนั่งหลับตาเล็งฌานอยู่ในเมืองหลวงการที่ข้าราชการที่ส่งไปประจำยังต่างจังหวัดมีอำนาจในการตัดสินใจได้พอสมควร ก็ทำให้ลดความยืดยาดล่าช้าเล่นเพลงยาวไปได้มาก นอกจากนั้นเมื่อข้าราชการส่วนกลางออกไปกินนอนอยู่ประจำคลุกคลีกับประชาชนโดยใกล้ชิด เช่นนี้ ก็ย่อมมีจิตใจเอื้อเฟื้อรักษาผลประโยชน์ของประชาชนในท้องที่นั้นขึ้นบ้างไม่มากก็น้อย ดังนั้นจึงยอมเสียอัฐฬสเงินทองส่งข้าราชการไปประจำยังต่างจังหวัดหรือหัวเมือง

ในบรรดาข้าราชการที่ไปประจำยังจังหวัดต่าง ๆ นั้น มีที่ยิ่งใหญ่กว่าใครหมดแต่ผู้เดียวก็คือ ผู้ว่าราชการจังหวัด ซึ่งแต่ก่อนเคยเรียกกันว่า ข้าหลวงประจำจังหวัดบ้าง ผู้ว่าราชการเมืองบ้าง เจ้าเมืองบ้าง พ่อเมืองบ้าง ในกฎหมายระเบียบบริหารราชการแผ่นดินระบุว่า ในจังหวัดหนึ่งให้มีผู้ว่าราชการจังหวัดคนหนึ่ง ปกครองบังคับบัญชาข้าราชการในจังหวัด และรับผิดชอบในการบริหารราชการแผ่นดินแต่ผู้เดียว แต่ในทางปฏิบัติบางครั้งบางสมัย บางจังหวัด ก็มี

ผู้ว่าราชการจังหวัด ๒ คน ผู้ว่าราชการจังหวัดคนที่สองนั้นเป็นเพศหญิง และบางทีก็มีอำนาจราชศักดิ์มากกว่าผู้ว่าราชการจังหวัดชาย

ผู้ว่าราชการจังหวัดนั้น เป็นข้าราชการชั้นพิเศษสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย พอมาถึงตรงนี้ ท่านผู้อ่านบางท่านอาจเอะอะขึ้นมาว่า ทำไมไม่ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดสังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี จะได้ปกครองข้าราชการทุกกระทรวงทบวงกรมที่ส่งไปประจำยังจังหวัด แนวความคิดเช่นนี้ในสมัยพระมงกุฎฯ ก็เคยปฏิบัติมาแล้ว คือโอนอุปราชและเทศาภิบาลจากกระทรวงมหาดไทย มาสังกัดสำนักพระราชวัง ท่านผู้ใดไม่มียศทางทหาร ก็พระราชทานยศทางราชสำนัก และจะว่ากันตามประวัติศาสตร์การปกครองของไทยแล้ว เจ้าเมืองก็มิได้สังกัดมหาดไทยเพราะเป็นตำแหน่งสืบสกุลวงศ์หรือคนในท้องที่ มหาดไทยปกครองดูแลเมืองทุกแผนกเช่นเดียวกับกลาโหมและกรมท่า โดยแบ่งปันหัวเมืองกันไปปกครอง สมุหนายกหรือมหาดไทยว่าหัวเมืองฝ่ายเหนือ สมุหเสนาหรือกลาโหมว่าหัวเมืองฝ่ายใต้ กรมท่าคือคลังและต่างประเทศว่าหัวเมืองฝ่ายตะวันออก ต่อมาเมื่อกวดขันให้สมุหนายกรับผิด

ชอบงานฝ่ายพลเรือนทั้งสิ้น การเอาเจ้าเมืองสังกัดสมุหนายก ก็ชอบอยู่ แต่ปัจจุบันสมุหนายกย้ายไปอยู่ที่สำนักนายกรัฐมนตรีเสียแล้ว มหาดไทยคงว่าแต่งานปกครองแต่อย่างเดียว งานฝ่ายพลเรือนอื่น ๆ ก็แยกออกไปเป็นกระทรวงอิสระมีศักดิ์ศรีเท่ากัน ผู้ว่าราชการจังหวัดจึงควรสังกัดสำนักนายกรัฐมนตรีเช่นกัน ความเห็นดังกล่าวนี้ย่อมเป็นที่ไม่พึงพอใจของมหาดไทยแน่ และก็มีเหตุผลโต้แย้งที่มีคารมคมคายหาน้อยไม่ ซึ่งมีโอกาสก็จะได้นำมาเล่าสู่กันฟังต่อไป

การที่ผู้ว่าราชการจังหวัดสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทยนั้น มีผลทำให้ผู้ว่าราชการส่วนใหญ่มาจากภายในกระทรวงมหาดไทย หรือว่าให้แคบเข้าก็ได้แต่มาจากกรมการปกครองนั่นเอง แต่บางครั้งผู้ว่าราชการก็หลุดมาจากอัยการบ้าง ผู้คุมบ้างตำรวจบ้าง พนักงานจ่ายพัสดุบ้าง *จะว่าไปแล้วก็ไม่เป็นของแปลกเพราะตำแหน่งผู้ว่าราชการนั้น เป็นตำแหน่งทางบริหารมิใช่ทางเทคนิคเช่นช่างหรือแพทย์ ข้อสำคัญต้องเป็นผู้นำที่ดี เป็นนักประสานงานที่ดี* ซึ่งผู้ว่าราชการที่มาจากกรมการปกครองได้เปรียบหน่อย ตรงที่ได้เคยฝึกหัด เป็นผู้นำในระดับที่ต่ำกว่าจังหวัดมาแล้ว มีผลงาน

เป็นเครื่องค้ำประกันงานใหญ่ข้างหน้าว่า คงทำได้ดีเหมือนหนหลังในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชก็เคยส่งพระบรมวงศ์ และนายทหารชั้นผู้ใหญ่ขนาดแม่ทัพออกไปเป็นอุปราช หรือสมุหเทศาภิบาลสำเร็จราชการภาคหรือมณฑล นับว่าเป็นเรื่องจำเป็นที่จะต้องมีข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ที่ไว้ใจได้จริง ๆ ออกไปต่างพระเนตรพระกรรณ สมัยนี้อาจจำเป็นต้องแต่งตั้งทหารไปเป็นผู้ว่าราชการกันอีกก็ได้ เพราะความจำเป็นเกี่ยวกับสถานการณ์บ้านเมือง และเป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่า ภายใต้ดวงอาทิตย์นี้มีอะไรบ้างที่ทหารไทยทำไม่ได้

ทั้งทางกฎหมายและความรู้สึกนึกคิดของประชาชนเป็นที่ยอมรับกันว่า ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประมุขของจังหวัดทั้งทางราชการและทางสังคมโดยแท้จริง ผู้ว่าราชการจังหวัดต้องรับผิดชอบในราชการแผ่นดินในจังหวัดนั้นแต่ผู้เดียว ทุกแผนกการหัวหน้าส่วนราชการต่าง ๆ ประจำจังหวัดเป็นแต่ผู้ช่วย การสั่งงาน การรายงาน การติดต่อกับหน่วยงานอื่นต้องทำในนามของผู้ว่าราชการจังหวัดทั้งสิ้น แต่โดยข้อเท็จจริงแล้ว บุคลิกลักษณะ ความเป็นผู้นำ ความฉลาดรอบรู้จะเป็นเครื่องชี้ให้เห็นการครองตำแหน่งรอดหรือไม่รอด ของ

ผู้ว่าราชการแต่ละคน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปกครองตำรวจ ซึ่งสังกัดกระทรวงตำรวจ และมีลักษณะครึ่งทหารครึ่งพลเรือน ย่อมก่อให้เกิดความหนักใจแก่ผู้ว่าราชการส่วนใหญ่เป็นอย่างยิ่ง ส่วนในด้านสังคมผู้ว่าราชการจังหวัดจำเป็นต้องเป็นหัวเรือใหญ่ในด้านสังคมเกือบทุกเรื่องทุกราย เป็นตัวแทนของประชาชนในจังหวัด ดังนั้นภริยาของผู้ว่าราชการจึงต้องบำเพ็ญตนเป็นหัวเรือใหญ่ฝ่ายหญิงไปด้วยในตัว ซึ่งก่อให้เกิดผล ๒ ประการคือ ถ้าไม่ทำให้เกิดความประสานสามัคคีระหว่างฝ่ายหญิงด้วยกันแล้ว ก็ทำให้เกิดความชุลมุนวุ่นวายกระทบกระเทือนมาถึงสังคมของฝ่ายชายด้วย เพราะคนเรานั้นย่อมเชื่อเมียมากกว่าคนอื่น แต่ถ้าเราเชื่อในสุภาษิตอาหรับว่า *เมื่อสูมีข้อขัดข้องอย่างใดให้ปรึกษาเมียดู แล้วกระทำตรงกันข้ามกับที่เมียแนะนำ สูจะเดินไปสู่ความเจริญ* ปัญหานี้ก็ไม่เกิด

ตำแหน่งถัดจากผู้ว่าราชการจังหวัดลงมาคือ รองผู้ว่าราชการจังหวัด และผู้ช่วยผู้ว่าราชการจังหวัด ท่านเหล่านี้เป็นข้าราชการสังกัดกระทรวงมหาดไทย เหมือนกับผู้ว่าราชการปัจจุบันมีรองผู้ว่าราชการในจังหวัดใหญ่ ๆ เพียงสิบกว่า

จังหวัด ส่วนผู้ช่วยผู้ว่าราชการจังหวัด ยังไม่เคยมีเลย การที่ขอแต่งตั้งรองผู้ว่าราชการจังหวัด ซึ่งเป็นข้าราชการชั้นพิเศษเพิ่มขึ้น ก็โดยมีเหตุผลว่าจังหวัดใหญ่โตเกินไป ผู้ว่าราชการทำงานคนเดียวไม่ไหว และการแต่งตั้งรองผู้ว่าราชการก็เป็นการประหยัดกว่าแยกจังหวัดใหม่ ซึ่งต้องแต่งตั้งข้าราชการประจำศาลากลางจังหวัดใหม่อีกชุดร่วมร้อยคน แต่ความจริงในหลักวิชารัฐประศาสนศาสตร์ การแต่งตั้งผู้ช่วยขึ้นอีกคนไม่เป็นการช่วยในเรื่อง Span of control ขึ้นมาเลย ดังนั้นจึงได้ข่าวว่าจะมีการแยกจังหวัดใหญ่ ๆ เช่น อุบลราชธานี นครราชสีมา ขึ้นเป็นเรื่องที่สมควรกระทำ*

ข้าราชการที่ช่วยผู้ว่าราชการจังหวัดปฏิบัติงาน ได้แก่หัวหน้าส่วนราชการต่าง ๆ ซึ่งมักลงท้ายด้วยคำว่าจังหวัด เช่น อัยการจังหวัด ศึกษาธิการจังหวัด สรรพากรจังหวัด ซึ่งมีจำนวนไม่เท่ากันแล้วแต่ความจำเป็น เช่น บางจังหวัดยังไม่มีขุดค้นแร่ธาตุเป็นล่ำเป็นสัน ก็ไม่ต้องมีทรัพยากรธรณีจังหวัด หรือจังหวัดทางภาคเหนือก็ไม่จำเป็นต้องเรียกหาประมงจังหวัด หัวหน้าส่วนราชการเหล่านี้ มีพิเศษอยู่หนึ่งท่าน คือ หัวหน้า

---

* ปัจจุบันได้แยกพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี และจังหวัดร้อยเอ็ดบางส่วนมารวมกันตั้งเป็นจังหวัดยโสธร

แผนกปกครองจังหวัด แต่เรียกว่าปลัดจังหวัด เป็นการรักษาประเพณี ปลัดจังหวัดนั้น นอกจากเป็นหัวหน้าแผนกการปกครองแล้ว ในกรณีที่จังหวัดนั้นไม่มีรองผู้ว่าราชการ หรือผู้ช่วยผู้ว่าราชการ ก็จะต้องเป็นผู้รักษาราชการแทนผู้ว่าราชการในกรณีที่จำเป็นแม้ว่าบางทีปลัดจังหวัดอาจมีอาวุโสต่ำกว่า หัวหน้าแผนกการอื่นก็ตาม ท่านหัวหน้าส่วนราชการเหล่านี้ ปกติก็เป็นผู้ช่วยผู้ว่าราชการรับผิดชอบงานเฉพาะแผนกของตน แต่เมื่อหัวหน้าส่วนราชการแต่ละท่าน รวมกันเข้าก็มีสภาพเป็นที่ปรึกษาผู้ว่าราชการเรียกว่า "กรมการจังหวัด" ซึ่งเป็นคำเก่าแก่คำหนึ่งเหมือนกัน

ผู้เขียนจะลองพาท่านผู้อ่านไปเยี่ยม ผู้ว่าราชการ จังหวัดถึงที่ทำงานกันเสียก่อนตามธรรมเนียมไทย ๆ ว่า เข้าบ้านก็ต้องยกมือไหว้ศาลพระภูมิ แต่บางท่านทำทะเล่อทะล่าไปไหว้ส้วมนึกว่าเป็นศาลพระภูมิเข้าก็มีเป็นเรื่องช่วยกันไม่ได้ ที่ทำงานของผู้ว่าราชการนั้น ตามภาษากฎหมายเรียกสำนักงานจังหวัด แต่ไม่เห็นมีใครเรียก เขาเรียกศาลากลางจังหวัดกันทั้งบ้านทั้งเมือง ถ้าท่านไปถามหาสำนักงานจังหวัดเข้ารับรองไม่มีคนรู้จัก งานของจังหวัดนั้นแยกออกเป็น ๒ ส่วน คืองาน

ของแต่ละแผนกการ และงานกองกลางงานรวม ๆ ของจังหวัด หรืองานของสำนักงานจังหวัดเป็นเรื่องที่ผู้ว่าราชการต้องรับผิดชอบทำเอง แต่ลูกน้องของท่านผู้ว่าราชการแท้ ๆ คือ สังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทยนั้น โดยปกติก็มีเพียง ๒ คน คือตัวผู้ว่าราชการเองกับคนขับรถของผู้ว่าราชการดังนั้น จึงเป็นการจำเป็นต้องยืมคนของแผนกปกครอง จังหวัดมาช่วยทำงานสำนักงานจังหวัด ที่น่าจะแนะนำให้รู้จักก็คือ "จ่าจังหวัด" งานของคุณจ่าก็คือเลขานุการจังหวัดเราดี ๆ นี่เอง และมีหน้าที่เกี่ยวกับงานทะเบียน งานสารบรรณ ทั้งปวงของจังหวัดด้วย อีกตำแหน่งหนึ่งคือ อักษรเลข ทำหน้าที่เป็นเลขานุการส่วนตัวของผู้ว่าราชการจังหวัด นอกจากนี้คุณจ่าจังหวัด ก็นำเอาเสมียนฝ่ายปกครองทั้งหลายมาใช้ในงานของสำนักงานจังหวัดด้วยเป็นธรรมดา ถัดจากงานของส่วนรวมก็เป็นงานของแต่ละแผนก ซึ่งปกติก็รวมอยู่ในศาลากลางจังหวัดด้วย แต่บางจังหวัดยังมีศาลากลางเป็นเรือนไม้แบบโบราณทั้งแคบ ทั้งผุพัง หน่วยราชการต่าง ๆ มักหาทางขยับขยายไปหาสถานที่อยู่เป็นเอกเทศ ซึ่งทำให้ไม่สะดวกต่อการติดต่อราชการของประชาชน

ก่อนจะผ่านตัวจังหวัดไปเที่ยวกันตามอำเภอ ผู้เขียนใคร่จะสะกิดให้นึกถึงอะไรสักนิด คือข้าราชการที่เห็นทำงานอยู่ในต่างจังหวัดนั้น มิได้เป็นราชการบริหารส่วนภูมิภาคขึ้นแก่ผู้ว่าราชการไปทั้งหมด แต่มีข้าราชการบริหารส่วนกลางออกไปนั่งประจำอยู่ก็มี และสายการปกครองบังคับบัญชาเขาก็ขึ้นโดยตรงกับกรมในส่วนกลาง เช่นแขวงการทาง หรือหัวงานชลประทาน หรือสถานีโทรศัพท์เป็นต้น ในทางปฏิบัติแล้วข้าราชการทั้งสองฝ่ายนี้ก็ไปด้วยกันได้ ต่างถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน หรือต่างก็แซ่ซ้องสรรเสริญกันอยู่อึงมี แต่ยังมีข้าราชการส่วนกลางอีกพวก คือ พวกเขต ทำให้ผู้ว่าราชการบางแห่งผะอึดผะอมอยู่มาก

ตามกฎหมายระเบียบบริหารราชการแผ่นดินนั้น ในราชการส่วนกลางถ้าเป็นการจำเป็นในทางวิชาการ กระทรวงทบวงกรมต่าง ๆ อาจรวมพื้นที่จังหวัดต่าง ๆ เข้าเป็นเขตเพื่อทำงานในด้านวิชาการก็ได้ ดังนั้นจึงได้มี คลังเขต สรรพากรเขต ป่าไม้เขต และอะไรต่ออะไรเขตขึ้นอีกมาก และงานวิชาการที่ว่าทำ ๆ ไปก็ชักจะเกี่ยวพันกับงานปกครองงานบริหารธรรมดา ๆ มากเข้าทุกที รวมความว่าท่านเขตเหล่านี้

ก็กำลังจะมีฤทธิมีเดชเท่ากับภาคในสมัยก่อนโดยปริยาย แต่ไม่มีหัวหน้าของภาคคือผู้ว่าราชการภาคควบคุมหัวหน้าแผนกการต่าง ๆ ในจังหวัดจึงชักจะหัวหมุน เพราะไม่ทราบว่าจะเชื่อฟังผู้ว่าราชการจังหวัดซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชาโดยตรงของตนโดยเคร่งครัด หรือต้องฟังเสียงเขตของตนซึ่งเกี่ยวข้องกับการให้คุณให้โทษ การพิจารณาความดีความชอบประจำปีในกรมอยู่มิใช่น้อย ดังนั้นเพื่อเห็นแก่พระเจ้าถ้าไม่จัดการยุบท่านเขตเหล่านี้เสีย ก็ต้องใช้วิธีหนามยอกเอาหนามบ่ง คือตั้งผู้ว่าราชการเขตฝ่ายวิชาการขึ้นมาควบคุมเขตทั้งหลายอีกตำแหน่งหนึ่ง

เอาละครับผู้เขียนขอรวบรัดพาท่านผู้อ่านไปเที่ยวถึงอำเภอกันเสียที อำเภอเป็นหน่วยการปกครองส่วนภูมิภาคที่เล็กที่สุด ไม่มีฐานะเป็นนิติบุคคลเหมือนจังหวัด และในเขตอำเภอหนึ่ง ๆ หากมีเนื้อที่กว้างขวางยากแก่การไปตรวจตราให้ตลอดได้ หรือมีเขตชุมนุมชนหลายแห่งแต่อยู่ห่างไกลที่ว่าการอำเภอไปตรวจตราไม่สะดวก กระทรวงมหาดไทยอาจพิจารณาเห็นว่าเป็นการจำเป็นและสมควรที่จะตั้งเป็นกิ่ง

อำเภอขึ้นในอำเภอนั้น โดยมีปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้ากิ่งอำเภอเป็นผู้ปกครองและรับผิดชอบงานกิ่งอำเภอ ปัจจุบันมีอำเภอรวมทั้งสิ้นเกือบ ๖๐๐ อำเภอ ตัวเลขดังกล่าวดูเปลี่ยนแปลงรวดเร็วเข้าสมัยยุคพัฒนากับเขา มีอำเภอชื่อแปลก ๆ ใหม่ ๆ เกิดขึ้นเสมอ แม้ผู้อยู่ในวงการปกครองก็ต้องหมั่นติดตามอยู่เรื่อยจึงจะทันต่อเหตุการณ์

เมื่อเราไปถึง ที่ว่าการอำเภอ ก็จะพบนาย อำเภอซึ่งเป็นผู้ปกครองและรับผิดชอบงานแผ่นดินทั้งสิ้นในอำเภอ นายอำเภอเป็นข้าราชการชั้นเอกสังกัดกระทรวงมหาดไทย มีหัวหน้าส่วนราชการต่าง ๆ เป็นผู้ช่วยเดินรูปเดียวกับจังหวัด เมื่อสมัยปรับปรุงการปกครองยกเมืองเป็นจังหวัด ยุบเมืองเล็ก ๆ ลงเป็นอำเภอ เมืองที่เคยมีเจ้าเมืองเมื่อกลายเป็นอำเภอ ตัวเจ้าเมืองเดิมก็ยังได้รับการยกเป็น ผู้ว่าราชการอำเภอ แต่ปัจจุบันไม่มีแล้ว นอกจากนั้นทางอำเภอมีความสำคัญเป็นพิเศษและการติดต่อกับจังหวัดเป็นไปด้วยความยากลำบากก็ยกฐานะเป็นอำเภอเอก มีคลังอำเภอ มีศาล มีเรือนจำ เป็นที่เข้าใจกันว่าถ้าผู้ใดไปดำรงตำแหน่งนายอำเภอในอำเภอเอกเหล่า

นี้แล้ว ก็จะต้องไปเป็นผู้ว่าราชการจังหวัดในระยะต่อไป แต่ปัจจุบันกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ก็ผันแปรไปตามยุคสมัยเสียแล้ว จึงเป็นการยืนยันว่าไม่มีอะไรที่จะคงทนแท้จริงในโลกนี้

เนื่องจากอำเภอเป็นหน่วยงานหน่วยสุดท้ายของทางราชการ นายอำเภอจึงเป็นผู้ติดต่อกับประชาชนโดยใกล้ชิดที่สุด ความรู้สึกของประชาชนที่มีต่อรัฐบาลจะดีหรือเลวจึงอยู่ที่ท่าทีของนายอำเภอ นอกจากนั้นงานของราชการทั้งปวงถ้ากฎหมายไม่กำหนด ให้เป็น หน้าที่ของ ผู้ใดโดย เฉพาะแล้ว ท่านว่าเป็นหน้าที่ของนายอำเภอจะต้องทำต้องปฏิบัติ ดังนั้นจึงมีผู้เปรียบเทียบงานของนายอำเภอว่าเหมือนกระโถนท้องพระโรง แต่อย่างใดก็ตามอำนาจราชศักดิ์ของนายอำเภอซึ่งเคยมีมากขนาดปลดข้า ราชการใน อำเภอออกก่อน แล้วรายงาน เจ้าเมืองนั้นก็จางหายลงไปทุกที การปกครองบังคับบัญชาซึ่งตามกฎหมายว่ามีเด็ดขาดนั้นเอาจริงก็เหลว โดยเฉพาะถ้าหัวหน้าแผนกการในระดับจังหวัดเขาสนับสนุนให้ท้ายลูกน้องที่เป็นหัวหน้าส่วนราชการในระดับอำเภอไม่ว่าจะเป็นฝ่ายผิดหรือฝ่ายถูก ข้อเท็จจริงที่เป็นดังนี้นายอำเภอส่วนใหญ่เข้าใจและยอมรับ จึงต้องแก้ ไขด้วยการ ปรับปรุงตนให้เป็นผู้มี ความสามารถรอบรู้

และมีบุคลิกลักษณะที่ดี ซึ่งสามารถเป็นผู้นำเขาได้ด้วยความนิยมเลื่อมใสจากใจจริงมากกว่าอำนาจตามกฎหมาย

ในเมื่อการปกครองของรัฐบาลไปสดุดหยุดอยู่แค่อำเภอแล้ว การที่จะนำบริการต่าง ๆ ของรัฐบาลไปสู่ประชาชนโดยทั่วถึงและรวดเร็วจึงได้เกิดระบบกำนันผู้ใหญ่บ้านขึ้นเป็นสื่อระหว่างรัฐบาลกับประชาชนอีกชั้นหนึ่ง การจัดระเบียบการปกครองตำบลหมู่บ้าน เรียกว่าการปกครองท้องที่ โดยสมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงปรับปรุงขึ้นจากแนวการปกครองของไทยแต่สมัยโบราณ ที่แบ่งการปกครองออกเป็นหมู่บ้าน เป็นแขวง เป็นเมือง และทรงส่งข้าราชการกระทรวงมหาดไทยไปศึกษาวิธีการปกครองของอังกฤษในพม่า ซึ่งมีสภาพคล้ายคลึงกับเรามาใช้เป็นแนวทางพิจารณาด้วย กฎหมายปกครองท้องที่ตั้งแต่บัญญัติขึ้นเป็นครั้งแรกเมื่อ ร.ศ. ๑๑๖ หรือ พ.ศ. ๒๔๔๐ ในสมัยพระพุทธเจ้าหลวงแล้ว ได้มีการปรับปรุงแก้ไขอีกครั้งหนึ่งแผ่นดินพระมงกุฎ ฯ สมัยเจ้าคุณยมราชเป็นเสนาบดีเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๗ ครั้นมาถึงสมัยเปลี่ยนแปลงการปกครอง กฎหมายระเบียบบริหารราชการแผ่นดินทุกฉบับได้วางระเบียบบริหารว่าแบ่งเป็นส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และ

ส่วนท้องถิ่น แต่ก็มิได้กล่าวถึงการปกครองตำบลหมู่บ้านไว้แต่ประการใด ทำให้สันนิษฐานได้ว่า รัฐบาลสมัยประชาธิปไตยมีความมุ่งหมายที่จะยกเลิก ระเบียบการ ปกครองตำบลหมู่บ้านดังที่เป็นอยู่เสียทั้งสิ้นในเมื่อได้จัดระเบียบการปกครองส่วนท้องถิ่นขึ้นเป็นการเรียบร้อยแล้วทั่วประเทศ ดังนั้นการปกครองตำบลหมู่บ้านหรือระบบกำนันผู้ใหญ่บ้าน จึงเป็นลักษณะการปกครองชั่วคราวที่ยังคงบังคับใช้อยู่ในปัจจุบัน ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๕๗ มาจนปัจจุบันได้มีการแก้ไขกฎหมายนี้เล็กน้อยเพียง ๓ ครั้งแล้วก็ไม่ได้แตะต้องอย่างใด ประกอบกับพิจารณาดูสภาพแวดล้อมต้นทุนกำไรของบ้านเมืองเราแล้ว เชื่อมั่นได้ว่ายังจะต้องใช้ระบบ กำนันผู้ใหญ่บ้าน ไปอีกร่วม ร้อยปีจึงจะได้ผุดได้เกิดมีการปกครองท้องถิ่น หรือปกครองตนเองทั่วประเทศ

การปกครองหมู่บ้านนั้นถือหลักว่า ในชุมนุมชนใดมีประชากรตั้งแต่ ๒๐๐ คนขึ้นไป ก็ให้จัดตั้งขึ้นเป็นหมู่บ้านหนึ่ง แต่ในเขตที่เปล่าเปลี่ยว จะกำหนดบ้าน ๕ หลังขึ้นเป็นหมู่บ้านก็ได้ เมื่อมีหมู่บ้านแล้วก็ต้องมีผู้ใหญ่บ้านคนหนึ่ง

และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านอีกไม่ต่ำกว่า ๒ คน ผู้ใหญ่บ้านนั้นต้องเป็นชายไทยเจ้าของบ้าน และมีคุณสมบัติอื่น ๆ อีกพอสมควร เมื่อประชาชนทั้งชายหญิงในหมู่บ้านนั้นเลือกใครเป็นผู้ใหญ่บ้านแล้ว ก็เป็นไปจนตายหรือลาออก แต่อย่างใดก็ดีถ้าผู้ใหญ่บ้านประพฤติตนไม่เหมาะสมแก่ตำแหน่งหน้าที่ ราษฎรในหมู่บ้านนั้นไม่ต่ำกว่ากึ่งหนึ่ง ก็มีสิทธิขอให้ผู้ใหญ่บ้านออกจากตำแหน่งได้ หรือไม่อีกทางหนึ่ง ผู้ว่าราชการเป็นผู้สั่งให้ออกเพราะบกพร่อง หรือหย่อนสมรรถภาพ ส่วนตำแหน่งผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านนั้น กำนันกับผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้คัดเลือกขึ้นมาและอยู่ในตำแหน่งได้คราวละ ๒ ปี ผู้ใหญ่บ้านกับผู้ช่วยรวมกันเรียกว่าคณะกรรมการหมู่บ้าน อำนาจหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านเป็นอำนาจทางปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อยของราชการ เป็นสื่อกลางระหว่างรัฐบาลกับประชาชน และเป็นเจ้าพนักงานจับกุมผู้กระทำผิดกฎหมายส่งกำนัน

ส่วนระเบียบการปกครองตำบลนั้น ตำบลรวมขึ้นจากหมู่บ้านประมาณ ๒๐ หมู่ มีกำนันซึ่งเลือกมาจากผู้ใหญ่บ้านในตำบลเดียวกันเป็นผู้ปกครองราษฎร หมายความว่ากำนันก็

เป็นผู้ใหญ่บ้านในหมู่บ้านของตนด้วย* การบริหารงานของกำนันนั้นมีคณะกรรมการตำบลเป็นที่ปรึกษา ประกอบด้วยแพทย์ประจำตำบลคนหนึ่ง ครูประชาบาลคนหนึ่ง และราษฎรผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งนายอำเภอเป็นผู้คัดเลือกอีกไม่ต่ำกว่า ๒ คน อำนาจหน้าที่ของกำนันนั้นก็เป็นทำนองเดียวกับผู้ใหญ่บ้าน แต่ต้องรับภาระมากกว่า ต้องเป็นนายทะเบียนราษฎรและมีหน้าที่เกี่ยวกับภาษีอากรอีกด้วย

กำนันผู้ใหญ่บ้านได้รับเงินค่าตอบแทนจากทางราชการเป็นเงินเล็กน้อย การเข้ารับตำแหน่งจึงเป็นการเสียสละ และทำงานเพื่อหวังเกียรติยศ การหาคนดีและเหมาะสมเข้ารับตำแหน่งกำนันผู้ใหญ่บ้าน จึงเป็นเรื่องที่ยากเย็น ถ้าจะหวังได้คนที่มีความรู้ดี เข้าใจงานหนังสือก็มักได้คนรุ่นหนุ่ม ซึ่งยังขาดอาวุโส และความนิยมเลื่อมใสจากประชาชนทางราชการ จึงยกย่องให้เกียรติกำนันผู้ใหญ่บ้านมาก ในสมัยเดิมเมื่อมีการประชุมอำเภอกำนันนั่งอยู่แถวเดียวกันกับปลัดขวาซึ่งเป็นตำแหน่งรองจากนายอำเภอแต่ผู้เดียวเท่านั้น

---

* ปัจจุบันกำนันได้รับการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชนในตำบลนั้น ๆ

สภาพความเป็นอยู่ของประชาชนในราชอาณาจักรไทยส่วนใหญ่จึงกล่าวได้ว่าอยู่ในสภาพที่ต้องช่วยตนเอง ตั้งแต่การทำมาหากินไปจนถึงการรักษาความสงบเรียบร้อยโดยมีกำนันผู้ใหญ่บ้านเป็นประธาน ทั้งนี้เพราะบริการของรัฐ ได้ไปสดุดหยุดอยู่แค่อำเภอดังกล่าวมาแล้ว บางตำบลอาจมีกิ่งสถานีตำรวจหรือสถานีอนามัยชั้นสอง ก็เป็นเรื่องวิสามัญกรณีเหลือเกิน เจ้าพนักงานเกษตรก็ตั้งหน้าตั้งตาทำสถานีทดลองอยู่ที่ตัวอำเภอ ด้วยทุนทรัพย์และด้วยปัจจัยอื่น ๆ ของรัฐบาล อันไม่เหมือนต้นทุนของประชาชน ระบบการชลประทานซึ่งหมดเงินไปนับพัน ๆ ล้านบาทก็สำเร็จแค่หัวงานชลประทานคือตัวเขื่อนตัวทำนบ แต่การที่ประชาชนจะได้ใช้ประโยชน์จากน้ำโดยตรงด้วยการส่งน้ำไปตามคลองระบายน้ำ ต้องรองบประมาณในโอกาสต่อไป ดังนั้นน่าจะถึงเวลาแล้วที่จะยับยั้งการพัฒนาตัวเมืองโดยปล่อยให้ช่วยตัวเองไปก่อน แล้วใช้เงินงบประมาณส่วนใหญ่ทุ่มเทให้แก่ชนบท ให้แก่ประชาชนที่เป็นส่วนใหญ่ของประเทศ ให้ถึงตัวกันสักที

เมื่อจบจากการไปเที่ยวจังหวัด อำเภอ ตำบล หมู่บ้านโดยคร่าว ๆ แล้ว ผู้เขียนขอวกกลับพาท่านมาสู่การปกครอง

ท้องถิ่น ซึ่งสลับซับซ้อนถึง ๔ รูปด้วยกันคือ องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล สุขาภิบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล* นับว่ายากแก่การทำความเข้าใจอยู่เป็นอันมาก การปกครองท้องถิ่นคืออะไรนั้น ก็เป็นเรื่องน่าสนใจ เพราะถ้าเราเข้าใจวัตถุประสงค์อันแท้จริงของการปกครองรูปนี้ไขว้เขวไปแล้ว ผลก็ออกนอกลู่นอกทางไปมาก ตามตำรานักรัฐศาสตร์รุ่นเดิมนั้นท่านถือว่า ราชการส่วนท้องถิ่นหมายถึงราชการบางอย่าง ที่รัฐบาลได้มอบหมายให้ท้องถิ่นจัดทำกันเองเพื่อสนองความต้องการส่วนรวมของประชาชนในท้องถิ่นนั้นโดยเฉพาะโดยมีเจ้าหน้าที่ ซึ่งราษฎรใน ท้องถิ่นได้เลือกตั้งขึ้นมาทั้งหมดหรือบางส่วนเป็นผู้บริหารราชการในท้องถิ่นโดยตรง และมีอิสระในการบริหารราชการพอสมควร

จากความหมายดังกล่าว นักรัฐศาสตร์รุ่นปัจจุบันบางท่านมีความเห็นแย้งว่า น่าจะไม่ถูกต้องนัก เพราะการปกครองตนเองนั้นเป็นสิทธิ อันชอบธรรมของ ประชาชน ที่จะพึงมีมิใช่รัฐบาลมามอบหมายให้ โดยนัยนี้การปกครองท้องถิ่นจึงต้องมีความเป็นอิสระอย่างมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ และจะ

* ปัจจุบันได้ยกเลิกองค์การบริหารส่วนตำบลไปแล้ว

ถูกริดรอนอำนาจนั้นบ้าง ก็เพื่อความมั่นคงของประเทศชาติในส่วนรวมเท่านั้น หรือกล่าวให้ชัดไปกว่านี้ก็คือ ปัจจุบันกระทรวงมหาดไทยได้ควบคุมการปกครองท้องถิ่นมากเกินไป จนนักวิชาการบางท่านเรียกการปกครองท้องถิ่นว่า การปกครองภูมิภาคจำบัง ซึ่งทำให้การปกครองท้องถิ่นไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่พื้นฐานของตน ๒ ประการได้โดยเต็มภาคภูมิ หน้าที่นั้นก็คือการเป็นโรงเรียนฝึกสอนการปกครองแบบประชาธิปไตย เพราะประชาธิปไตยย่อมเรียนรู้ได้ก็ด้วยการกระทำเท่านั้น และหน้าที่อีกประการก็คือ รับภาระในการสร้างสรรความเจริญให้แก่ท้องถิ่นด้วยกำลังของตนเองเป็นการแบ่งเบาภาระของรัฐบาล ทั้งนี้ก็เพราะตนเองเท่านั้น ที่จะสามารถรู้ความต้องการของตนเองได้ดีที่สุด รู้ว่าคันที่ไหนและจะเกาที่ไหน

ในเรื่องความประสงค์จะให้การปกครองท้องถิ่นเป็นโรงเรียนฝึกสอนการเมืองนั้น เทศบาลของไทยก็เป็นตัวอย่างที่ดีในเรื่องนี้ เพราะเทศบาลได้จำลองแบบการปกครองประเทศมาย่อส่วนลง มีการเลือกผู้แทนราษฎรเข้าไปทำงานให้แก่ท้อง

ถิ่นตามความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่ แต่แล้วในกฎหมาย เทศบาล เองก็ห้าม สภาเทศบาล ประชุมปรึกษาหารือเรื่องเกี่ยวกับการเมืองของรัฐ โดยถือว่าเทศบาลเป็นการบ้านมิใช่การเมือง และครั้นสภาเทศบาลเกิดอลเวง คณะเทศมนตรีขาดเสถียรภาพ ผลัดกันเข้าผลัดกันออกจนไม่เป็นอันตั้งหน้าตั้งตาทำงานทนุบำรุงความเจริญให้แก่ท้องถิ่น รัฐบาลจึงได้เข้ายึดการปกครองเข้ามาจัด ระเบียบให้ใหม่โดยงดการเลือกตั้งชั่วคราว ใช้การแต่งตั้งแทน และยืนยันว่าเทศบาลเป็นการบ้านมิใช่การเมือง ทั้งนี้ก็เป็นไปเช่นนัยเดียวกับการปกครองประเทศ หรือการเมืองของชาติ เมื่อสถาบันการเมืองเกิดความอลเวง คณะทหารก็เข้ามายึดอำนาจการปกครองโดยงดการเลือกตั้ง พร้อมกับอ้างว่าเพื่อรักษาเสถียรภาพของรัฐบาล และเพื่อความปลอดภัยของประเทศชาติ และในระยะที่มีการปกครองชั่วคราวนี้ ก็จะเร่งปรับปรุงรากฐานของเศรษฐกิจและสังคมไว้รับกับการเมือง แต่อย่างใดก็ตามจากการศึกษาของนักรัฐศาสตร์ที่มีชื่อเสียงในโลกหลายท่าน ได้พบข้อเท็จจริงว่า ในประเทศที่ด้อยพัฒนา ๗๖ ประเทศ การพัฒนาเศรษฐกิจ มิได้เป็นปัจจัยสำคัญอย่างเดียวในการพัฒนา

การเมือง และประเด็นสำคัญก็คือ ทำอย่างไรที่จะเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ฝึกหัดการปกครองตนเองไปพร้อม ๆ กับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมซึ่งอย่างน้อยการเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลก็เป็นการซ้อมมือการปกครองตนเองได้ดีประการหนึ่ง นอกจากนั้นก็อาจแก้ความขาดเสถียรภาพของคณะเทศมนตรีด้วยการให้คณะเทศมนตรีได้รับการเลือกตั้งมาจากประชาชนโดยตรง ไม่ต้องขอรับความไว้วางใจจากสภาเทศบาล

การปกครองท้องถิ่นนั้น เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีสิทธิจัดการปกครองตนเองในเรื่องต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องที่เกี่ยวกับชีวิตประจำวันของประชาชน เช่นเรื่องน้ำไหล ไฟสว่าง ทางดี มีตลาด มีโรงเรียน มีโรงพยาบาล แต่การที่จะจัดตั้งองค์การปกครองตนเองให้เจริญงอกงามขึ้นมาได้นั้นต้องได้ดินดี ปุ๋ยดี น้ำดี ปัจจัยสำคัญของการปกครองท้องถิ่นจึงมีอยู่ด้วยกัน ๓ ประการคือ ต้องมีชุมนุมชนหนาแน่นพอสมควร ต้องมีรายได้เลี้ยงตัวเองได้ และประชาชนต้องมีความรู้ความเข้าใจถึงกลเม็ดในการปกครองตนเองด้วย

ความหนาแน่นของประชาชนนั้นเป็นเชื้อเป็นรากฐานที่บีบบังคับให้มีการปกครองท้องถิ่น เพราะเมื่อคนมารวมกัน

มาก ๆ ย่อมเกิดเหตุเดือดร้อนรำคาญต่าง ๆ ต้องการคนมาทำความสะอาดถนนหนทาง มาเช็ดกะได ไชรูท่อ มาทำตลาดทำท่าเรือ ต้องการคนมาทำงานให้แก่ส่วนรวมเช่นนี้ก็ต้องมีค่าใช้จ่ายอันหมายถึงต้องมีรายได้พอเลี้ยงตัวเองได้ คือเก็บภาษีอากรได้ และประการสุดท้าย คือ เมื่อจะจัดการช่วยเหลือตนเองดังกล่าวก็ต้องมีความรู้ความเข้าใจที่จะหาคนไปทำงานให้และรู้กลเม็ดที่จะควบคุมให้คนเหล่านั้นทำงานให้ตนตรงกับที่มอบหมายไป ไม่ใช่จ่ายรั่วไหลและยักยอกทรัพย์กองกลางเข้ากระเป๋า ซึ่งเป็นความรู้ที่จะต้องฝึกต้องเรียนมิใช่มีมาแต่กำเนิด ดังนั้นนักปกครองชั้นผู้ใหญ่ท่านหนึ่งของเราจึงได้เปรียบเทียบการมีกำเนิดของเทศบาลไทยว่าเกิดเหมือนฤาษีชุบท่อนไม้อะไรขึ้นมา ดังนั้นเมื่ออยู่ดี ๆ เช้าวันหนึ่งประชาชนตื่นขึ้นมาก็พบว่ามีเด็กน้อยชื่อว่าเทศบาล มานอนอยู่ข้างตัวก็ให้รู้สึกตกใจเป็นอันมาก จะเลี้ยงดูอย่างไรก็ทำไม่ค่อยเป็น และจะทำจิตใจให้รักลูกฤาษีชุบให้เหมือนลูกในท้องของตน ก็ต้องใช้เวลานาน เทศบาลเมืองไทยจึงผอมแห้งพุงโตขี้โรคไม่ค่อยโตมาจนบัดนี้

ถ้าท่านผู้อ่านจะเข้าใจแบบของการปกครองท้องถิ่นไทยว่าทำไมจึงมีถึง ๔ แบบด้วยกัน และหน้าตาก็ไม่ค่อยเหมือนกันได้ดี ผู้เขียนก็จำเป็นต้องเล่าแบบประวัติศาสตร์ คือขุดโคตรมาเล่ากันทีเดียว การปกครองท้องถิ่นของไทยนั้น เริ่มต้นที่สุขาภิบาลกรุงเทพ ร.ศ. ๑๑๖ (พ.ศ. ๒๔๔๐) นับว่าเป็นต้นกำเนิดของเทศบาลนครกรุงเทพและกระทรวงสาธารณสุขในปัจจุบันนี้ สุขาภิบาลกรุงเทพนั้นมีหน้าที่รักษาความสะอาดและจัดการสุขาภิบาลในเมืองหลวง โดยกรมสุขาภิบาลขึ้นกับกระทรวงนครบาล ต่อมาได้มีประกาศแก้ภาษีโรงร้านจัดสุขาภิบาลตลาดท่าฉลอมเมืองสมุทรสาคร ลงวันที่ ๑๘ มีนาคม ร.ศ. ๑๒๕ (พ.ศ. ๒๔๔๘) นับว่าเป็นการปกครองท้องถิ่นแห่งแรกที่ประชาชนมีส่วนเกี่ยวข้องด้วย สาเหตุที่ตั้งสุขาภิบาลท่าฉลอม ก็เพราะพระพุทธเจ้าหลวงทรงตรัสติเตียนตลาดเมืองพระประแดงว่าสกปรกราวกับตลาดท่าฉลอม ทำให้เสด็จในกรมเสนาบดีกระทรวงมหาดไทยเกิดร้อนพระทัยว่า เรื่องอะไรจะต้องเอาท่าฉลอมไปเป็นมาตรฐานวัดความสกปรกของบ้านเมือง จึงทรงกวดขันการรักษาความสะอาดของท่าฉลอมแก้หน้าพวกมหาดไทยมิให้พวกนครบาลเอาตัวอย่างในทางสกปรก

ได้ ผลปรากฏว่าได้รับความสำเร็จและความนิยมจากประชาชนในท้องถิ่นด้วยดี จึงได้มีพระราชบัญญัติจัดการสุขาภิบาลตามหัวเมือง ร.ศ. ๑๒๗ (พ.ศ. ๒๔๕๑) ขึ้น เป็นอันว่าการสุขาภิบาลก็ได้แผ่ขยายออกไปตามหัวเมืองเป็นลำดับ ครั้น พ.ศ. ๒๔๗๙ แผ่นดินพระปกเกล้า รัฐบาลได้ทดลองจัดตั้งสภาบำรุงสถานที่ชายทะเลทิศตะวันตกขึ้นเป็นการปกครองรูปใหม่ มีอาณาเขตตั้งแต่ตำบลบ้านชะอำถึงตำบลหัวหิน สภานี้มีฐานะเป็นนิติบุคคล มีหน้าที่เกี่ยวแก่การ จัดการสาธารณูปโภคในท้องถิ่นนั้น แต่ก็ไม่ปรากฏว่าได้ผลดีกว่าการปกครองแบบสุขาภิบาลจึงไม่ได้ขยายตัวไปจัดตั้งที่อื่น แต่อย่างใดก็ตามรัฐบาลพยายามดำริที่จะจัดตั้งการปกครองแบบเทศบาลขึ้น มีการปรึกษากับผู้เชี่ยวชาญอย่างจริงจัง แต่น่าเสียดายที่เกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองขึ้นเสียก่อน

เมื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองแล้ว รัฐบาลได้ออกพระราชบัญญัติจัดระเบียบเทศบาล พ.ศ. ๒๔๗๖ ขึ้น โดยมีความมุ่งหวังจะให้มีการปกครองแบบเทศบาลทั่วประเทศ แต่เนื่องจากความหนาแน่นและรายได้ของประชาชน ตลอดจนความรู้ความเข้าใจของประชาชนยังไม่บริบูรณ์พอ จึงได้จัดตั้งเทศ-

บาลขึ้นเฉพาะ ที่ตั้งศาลากลางจังหวัด และชุมนุมชนที่เคยมีฐานะเป็นสุขาภิบาลมาก่อนแล้วเท่านั้น แต่ปรากฏผลว่าการปกครองรูปนี้ดำเนินไปอย่างเชื่องช้ามาก กล่าวคือตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๘ ถึง พ.ศ. ๒๔๘๘ มีการตั้งเทศบาลได้เพียง ๑๑๗ แห่งเท่านั้น จนกระทั่ง พ.ศ. ๒๕๐๑ จึงได้ตั้งเพิ่มอีก ๓ แห่ง รวมเป็น ๑๒๐ แห่ง และยืนจำนวนนี้มาจนปัจจุบัน นอกจากนี้ยังประสบอุปสรรคอื่น ๆ อีกหลายเรื่อง ที่สำคัญก็คือ เทศบาลส่วนใหญ่มีรายได้ไม่พอรายจ่ายต้องอาศัยเงินอุดหนุนจากรัฐบาลเป็นจำนวนมากจึงยืนอยู่ได้ คณะเทศมนตรีก็ล้มลุกคลุกคลานบ่อย ๆ จึงไม่เป็นอันทนุบำรุงท้องถิ่น สมรรถภาพของพนักงานก็ยังไม่ดีพอ เมื่อเป็นดังนี้รัฐบาลจึงต้องหวลกลับนำการสุขาภิบาลมาใช้ใหม่ โดยเอาหลักการของเทศบาลเข้าผสมเริ่มตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๙๕ เป็นต้นมา

หลักการของปกครองแบบสุขาภิบาลแบบใหม่ก็คือกำหนดให้องค์การนิติบัญญัติกับองค์การบริหารอยู่รวมกัน เพื่อแก้ปัญหาการแย่งอำนาจระหว่างฝ่ายตรงกันข้าม ต่อมาก็คือการกำหนดให้สุขาภิบาลเป็นองค์การนิติบุคคล มีงบประมาณของตนเอง สามารถออกข้อบังคับสุขาภิบาลได้ นับว่ามีลักษณะ

การปกครองท้องถิ่นโดยสมบูรณ์ ประการต่อมาเรานำหลักการแบบใหม่ ได้แก่อาศัยการนำของข้าราชการ กล่าวคือให้นายอำเภอเป็นประธานกรรมการสุขาภิบาลโดยตำแหน่ง มีข้าราชการฝ่ายอื่น ๆ เป็นกรรมการร่วมกับประชาชน ทำให้เกิดการประสานงานระหว่างภูมิภาคกับท้องถิ่นด้วยดี และเป็นการสอนให้ประชาชนได้รู้จักวิธีการปกครองตนเองยิ่งขึ้น ประการสุดท้ายหลักการของสุขาภิบาลแบบใหม่ต้องการให้มีลักษณะประหยัดและมีประสิทธิภาพ การปกครองรูปนี้สามารถลดค่าใช้จ่ายในการอำนวยงานลงได้มาก และนำเงินที่เหลือมาจ่ายในกิจการที่เป็นประโยชน์แก่ท้องถิ่นโดยตรง

เมื่อตั้งสุขาภิบาลขึ้นแล้ว ก็กำหนดให้สุขาภิบาลมีทุกที่ว่าการอำเภอ ที่มิได้เป็นเขตเทศบาลและทุกชุมนุมชนใหญ่ๆ กิจการสุขาภิบาลก็เจริญก้าวหน้าไปพอสมควร ไม่ถึงกับเรียกได้ว่าตื่นใจ ส่วนข้อบกพร่องนั้นก็เป็นธรรมดาที่มิใช่น้อยเหมือนกัน แต่อย่างใดก็ตาม ก็นับว่าได้ช่วยให้ท้องถิ่นต่างๆ รู้จักการปกครองตนเองได้รวดเร็วยิ่งขึ้นกว่าการจัดตั้งเทศบาล ต่อมา พ.ศ. ๒๔๙๘ ได้มีกฎหมายระเบียบบริหารราชการส่วนจังหวัดเกิดขึ้น ซึ่งก็มีวิวัฒนาการมาจากกฎหมายสภา

จังหวัด พ.ศ. ๒๔๘๑ แต่สภาจังหวัดเดิมนั้นมีฐานะเป็นแต่เพียงที่ปรึกษาของจังหวัดและไม่สามารถมีมติผูกพันบังคับให้จังหวัดปฏิบัติตามได้ รูปของการปกครองแบบองค์การบริหารส่วนจังหวัดนี้ก็คือ มีสภาจังหวัดซึ่งมีสมาชิกที่ได้รับการเลือกตั้งมาจากประชาชน ทำหน้าที่อนุมัติงบประมาณจังหวัด และควบคุมการปฏิบัติงานในจังหวัดของผู้ว่าราชการจังหวัด เจตนารมณ์ของ กฎหมาย ฉบับนี้ก็เพื่อจะ เปิดโอกาส ให้พื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัดซึ่งอยู่นอกเขตเทศบาล เขตสุขาภิบาล เขตองค์การบริหารส่วนตำบล ได้มีโอกาสทนุบำรุงท้องถิ่นตามหลักการปกครองตนเอง และต้องการให้มีข้าราชการส่วนจังหวัด เข้าบริหารงานท้องถิ่นเต็มที่ โดยให้ข้าราชการส่วนภูมิภาคค่อย ๆ ขาดจากราชการบริหารส่วนกลางมารับเงินเดือนทางจังหวัด ข้าราชการส่วนกลาง จะคงไว้แต่ตำแหน่งที่จำเป็นเท่านั้น

ส่วนการปกครองท้องถิ่นรูปองค์การบริหารส่วนตำบลนั้นมีกำเนิดมาก็เพื่อจะยกฐานะสภาตำบลให้มีฐานะเป็นองค์การนิติบุคคล สภาตำบลนั้นเกิดมาจากรัฐบาล (จอมพล ป. พิบูลสงคราม) มีความเห็นว่า "ถึงแม้จะมีคณะกรรมการตำบลและ

คณะกรรมการหมู่บ้าน ซึ่งได้จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๔๘๖ แล้วก็ตาม แต่ถ้าได้เปิดโอกาสให้ราษฎรได้ร่วมมือกันบริหารงานของตำบลและหมู่บ้าน เท่าที่จะเป็นประโยชน์แก่ท้องถิ่นและประชาชนส่วนรวมโดยไม่ขัดกับกฎหมายที่มีอยู่แล้ว ก็จะเป็นทางที่ทำให้ประชาชน ก้าวไปสู่การ ปกครองระบอบ เสรีประชาธิปไตยอันสมบูรณ์ และความตั้งใจที่จะส่งเสริมความเจริญของท้องที่ก็จะสำเร็จรวดเร็วยิ่งขึ้นด้วย" องค์การบริหารส่วนตำบลปัจจุบันมี ๕๓ แห่ง มีกำนันเป็นประธานกรรมการตำบล มีงบประมาณของตนเอง มีสภาตำบล แต่ไม่มีตำบลใดมีผลงานน่าตื่นใจออกมาเลย

การปกครองท้องถิ่นนั้นสรุปได้ว่า ในเขตชุมนุมชนโดยเฉพาะที่ตั้งศาลากลางจังหวัด มีการปกครองแบบเทศบาลมีนายกเทศมนตรีเป็นผู้รับผิดชอบ ส่วนที่ตั้งที่ว่าการอำเภอนั้น ๆ ก็มีสุขาภิบาลโดยนายอำเภอเป็นประธาน บางตำบลก็มีองค์การบริหารส่วนตำบลมีกำนันเป็นประธาน ส่วนเขตพื้นที่ที่เหลือทั้งจังหวัด ก็มีฐานะเป็นองค์การบริหารส่วนจังหวัด โดย

มีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้บริหาร การปกครองท้องถิ่นนั้นจะเห็นได้ว่ามี เขตการปกครอง ซ้อนกับจังหวัด และอำเภอซึ่งเป็นราชการบริหารส่วนภูมิภาค และลักษณะขององค์การปกครองท้องถิ่น แต่ละรูปเองก็มีลักษณะขัดกัน คือถ้าองค์การตำบลมีมาก ๆ เข้า องค์การรูปอื่นก็ต้องหดหายไป ดังนั้นจึงเป็นระยะเวลาที่ถึงคราวแล้วที่จะปรับปรุงสังคายนารูปของการปกครองท้องถิ่น ให้มีลักษณะง่าย ๆ แก่ความเข้าใจของประชาชน และควรจะมีเพียงรูปเดียว พร้อมกันนั้นก็ควรกำหนดเป้าหมายให้แน่นอนว่า เมื่อจะปรับปรุงการปกครองท้องถิ่นให้เจริญ การปกครองภูมิภาคก็ต้องหดหายไป จนในที่สุดเหลือแต่ผู้ว่าราชการจังหวัด และนายอำเภอเป็นผู้แทนรัฐบาลคอยแต่เป็นพี่เลี้ยง แนะนำควบคุมการ บริหารราชการของท้องถิ่น โดยตนเองไม่ต้องทำอะไรปล่อยให้ประชาชนได้ปกครองตนเอง ซึ่งกว่าฝันหวานนี้จะเป็นความจริง ผู้เขียนตายแล้วเกิดอีกกี่สิบชาติจึงจะได้เห็นก็ ไม่ทราบ

สภาพความเป็นอยู่ของประชาชน เช่นเรื่องผังเมือง เรื่องการทำมาหากิน การพักผ่อนหย่อนใจ ความสัมพันธ์

ระหว่างประชาชนกับรัฐบาล เหล่านี้เป็นเรื่องสนุกสนานน่าสนใจ แต่เท่าที่นำเที่ยวกันมาเพียงนี้ท่านผู้อ่านและผู้เขียนก็คงเหน็ดเหนื่อยกันพอสมควรแล้ว จึงขอพักไว้เท่านี้ก่อน พอเราหายเหนื่อยแล้วก็คงจะได้เที่ยวกันต่อไป ขอให้อุตส่าห์รักษาเนื้อรักษาตัวไว้ให้ดีแล้วเราจะได้พบกันอีก ขอขอบพระคุณ

พิมพ์ที่โรงพิมพ์สมาคมสังคมศาสตร์ แห่งประเทศไทย
จุฬาซอย๒ ถนนพญาไท กรุงเทพ ฯ โทร. ๕๗๖๒๒
นายมาตรหมาย พิมลมาศ ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา